

LELET ÉS IRODALOM
 SZÉPIRODALMI ÉS
 TÁRSADALMI HETI KÖZLÖNY.

Elofizetési ár:
 Egész évre 6ft.
 Fél " 3 " 50k.
 Negyed " 1 " 50k.
 Egyes szám ára 12kr.

Laptulajdonos és szerkesztő:
KORBULY JÓZSEF
 Főmunkatárs:
HEGEDŰS ISTVÁN.

*Szerkesztői iroda és
 Kiadó-hivatal:*
 Kolozsvártt, Bel-Monostor
 utca 20sz.

Ny. Stein J. Kolozsv.

Metsz. Fiedler K.

HIRDETESEK.

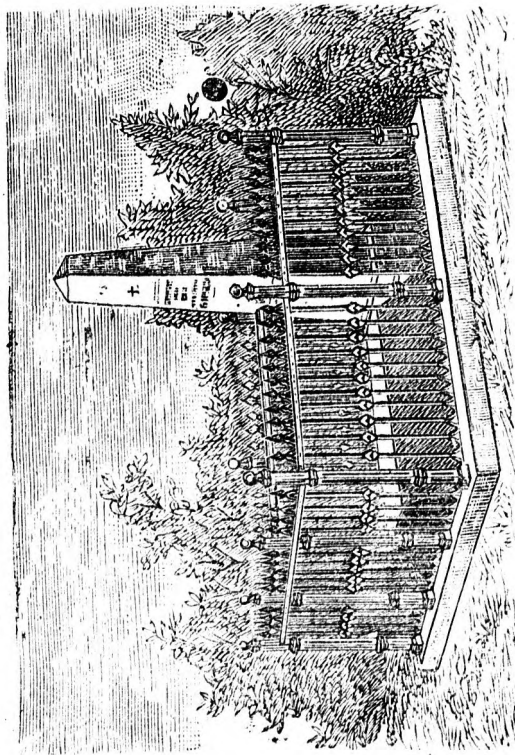

AZ ELSŐ ERDELYI FUVÓ-GYÁR

KOLOZSVARTT.

(19) (9-10)

Van szerencsém a már több mint 14 év óta fennálló és jó hírnévnek örvendő gyáramat a t. cz. közönség becses figyelmébe ajánlani. Bátorodom egyszersmind tudatni, hogy mindenféle **gép-mű** és **épület-lakatos munkákat**, ugyszintén vert-vasbél

SIR-RÁCSOZATOKAT,
lépesőzeteket,

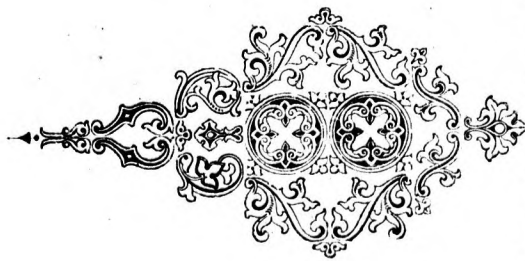
VILLÁMHÁRÍTÓKAT

stb. a legrövidebb idő alatt,
legolcsóbb árban, elkészítetek.

Minták és rajzok a világ leghíresebb vasgyáraiból ki-került rajzok után készüinek.

Minta-rajzok, műminták kívánatra adatnak, vagy vidékre postán bérmentve küldetnek.

SEEMANN JÓZSEF.

EREDETI

FRISTER és ROSSMANN

VARRÓGÉPEK.

Amsterdamban az 1883-diki kiállításon

„ARANY ÉREMMEL“

kitüntetett, tehát a legnagyobb elismerésben részesített

SINGER

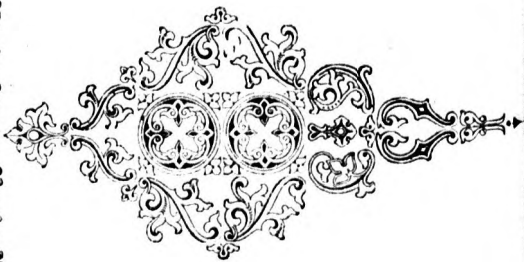
varrógépeket készpénz. vagy 1 forint heti részletlekheni fizetések és hat évi írásbeli jóállítás mellett ajánlja

Neeser János és társa

Kolozsvárt, tordanteza 1. sz.

(7)

(21-52)

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDA.

STEIN JÁNOS

KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDÁSZ KOLOZSVÁRT.

Ajánlja az ev. ref. főtanoda általa már 35 éven át kezelt és legújabbban a kor igényeinek megfelelőleg a egmodernebb betűkkel berendezett

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁIÁT.

A könyomdában szakképzett metsző és nyomó van alkalmazva.

A nyomdai gépek elegendősége, valamint a munkaerő teljes száma lehetővé teszi, hogy minden

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI MUNKÁT

határozott időre, tisztán, izléssel s oly olcsó árban képes előállítani, hogy bármely hazai nyomdával versenyezhet.

A munkához szükséges papírt csak rendes gyári árban számítja.

Mindennemü és nyelvü **könyvek, folyóiratok, iskolai értesítők, köz- és magán hivatalok részére szükséges rovatos ívek, körlevelek, árjegyzékek, számlák, diszes kiállítású diplomák és tanulólevelek, nász-, gyász- és vigalmi jelentések, névjegyek, meghívók, tánczrendek, gyógyszerári jelzetek, bor, rozsolis és más vignettek, új évi és más alkalmi üdvözetek, vámjegyek, vásárczédulák, hirdetmények, bármily nagyságu falragaszok, szóval minden e szakmába vágó fekete vagy színnyomatu munkák csinos kiállítását jutányos áron elfogadja.**

Megrendelések Stein János könyv- és zeneműkereskedésébe (bel-középutcza 1. sz.) vagy a nyomda helyiségébe (bel-farkasutcza 20. sz.) intézendők.

— Vidéki megrendeléseket gyorsan és pontosan eszközöl. —

Különösen a kir. közigazgók, megyei és városi hatóságok és a községi előljáróságok, valamint takarékpénztárak és biztosító-társaságok figyelmét bátorodik arra fölhívni, hogy hivatali szükségletekre megkívántató nyomtatványok gyors kiállítására s legolcsóbb árszámítására különös súlyt fektet. A községi bíróságok részére szükséges nyomtatványokból raktárt tart s azokból kis mennyiségben **konez számra** is jutányos áron szolgál

Epen most jelent meg

S KOLOZSVÁRT

STEIN JÁNOS

erdélyi muzeum-egyleti könyvkereskedésében kapható:

A TÖRVÉNYHATÓSÁGI KÖZIGAZGATÁS KÉZIKÖNYVE.

A fennálló törvényekből és rendeletekből rendszeresen összeállította:
GRÜNWARD BÉLA.

Második, bővített és javított kiadás. Első füzet. 80 kr.

GRÜNWARD BÉLA

KÖZIGAZGATÁSI KÉZIKÖNYVE

körülbelül 16 füzetben fog megjelenni. Minden füzet 80 kr.

A Nagym. m. kir. Belügym. Úr 1884. febr. 2. 256. E. sz. a. kegyes leiratából:

Meltányolva azon indokokat, melyek a kérdéses (fentelbi) műnek újabb kiadása érdekében felhozattak, és ismerve azon nehézségeket, melyek ily vállalat sikerére nézve befolyással vannak, felkérem az összes minister urakat, hogy e műből a vezetősök alatt álló hivatalok számára bizonyos számú példányokat megrendelni sziveskedjenek.

Egyidejűleg felszólítom a törvényhatóságokat is, hogy a területükön lévő közigazgatási hatóságok, és azok közegei közt e mű terjesztését lehetőleg előmozdítsák igyekezzenek. Midőn végül még megjegyzem, hogy a törvényhatóságokat oly értelemben utasítom, miszerint a mű megszerzése végett közvetlenül Uraságoddal lépjenek érintkezésbe" stb. Tisza.

TARTALOM:

ELSŐ KÖTET.

Bevezetés. A közigazgatás rendszere.

Első Rész. A közigazgatás feladatai.

A) A KÖZIGAZGATÁS ÉS A SZEMÉLYI ÉLET.

I. A közigazgatás és a fizikai élet. 1. Népszámlálás; a) népszámlálás; b) statisztika; c) anyakönyvek; d) állami illetőség; e) községi illetőség; f) kivándorlás.

2. Közegészségügy. I. közegészségügyi törvény; az egészségre ártalmas tápszerrek, stb. elköszása; II. intézkedések a közegészség előmozdítására s megőrzésére; III. intézkedések a gyermekek és iskolák iránt; IV. az állami fegyházakról és börtönökről; V. segélynyújtás balesetek alkalmával; VI. orvosi gyakorlat; VII. szülésznői gyakorlat; VIII. kuruzslás; IX. kórházak; X. tébolydák; XI. vasuti és hajózási egészségügy; XII. járványok és ragályok; XIII. védhímlőtás; XIV. gyógyfürdők és ásványvizek; XV. hullák, temetők és temetkezés; XVI. gyógyszerészeti ügy; XVII. közegészségügyi szolgálat.

3. Rendészet. a) A közbiztonság rendszere: egyesületek, népgyűlések, népmozgalom, csoportosulás, lázadás, rögtönbíráskodás, gyevverek és löpor; tolonczügy, utlevélügy, igazoló-jegy és bejelentési ügy; egyéb rendőri teendők. b) Birósági rendészet: előnyomozás, házkutatás, személymotosás és lefoglalás; letartóztatás, eljárás elfogatások alkalmával. c) A rendészet közegei: rendőrök s a kir. csendőrség. Utasítás a csendőrök számára. d) A rendőri bíráskodás. e) Rendőri végrehajtás és kényszer. f) A rendészet jogi korlátai.

II. A közigazgatás és a szellemi élet.

1. A népiskolai oktatás. A népoktatásra vonatkozó összes törvények és utasítások, a tanfelügyelő, községek, iskolaszékek, gondnokságok s a közig. bizottság számára. 2. A sajtóügy. 3. Vallási ügyek. 4. Műtárgyak. 5. Színházak. 6. Tanszer-muzeumok.

MÁSODIK KÖTET.

B) A KÖZIGAZGATÁS ÉS A GAZDASÁGI ÉLET.

1. A kisajátítás. 2. Az elemek: a) a tűzrendészet, b) a vízrendészet. 3. A közlekedésügy: I. Köz utak, törvényhatósági, községi utak, közmunka, utrendőrségi szabályok. II. Vaspályák. III. Hajózás. 4. Posta és táviró. 5. Földművelés: a) mezőgazdaság, b) állattenyésztés, állategészségügy, mezői rendőrség.

HARMADIK KÖTET.

6. Erdészet. A törvény s ide vágó utasítások. 7. Vadászat. 8. Fegyveradó és vadászati adó. 9. Iparügyek. 10. Kereskedelem. 11. Mértékek és súllok.

C) A KÖZIGAZGATÁS ÉS A TÁRSADALOM.

1. Cselédügy. 2. Szegényügy.

D) GYÁM- ÉS GONDNOKSÁGI ÜGYEK.

E) IGAZSÁG-SZOLGÁLTATÁS.

1. Kiseb polgári peres ügyek. 2. Kézbesítés.

NEGYEDIK KÖTET.

F) KATONAI ÜGYEK.

I. Védéről szóló törvény és utasítás az ide vágó rendeletekkel. II. Utasítás a katonai szolgálati viszonyok körül. III. A honvédségről. IV. Katonai beszállásolás. V. Elelmezés. VI. Elfogatok. VII. Lőállítás. VIII. Mozgósítás. IX. Kiszolgált altisztek alkalmazása.

ÖTÖDIK KÖTET.

Második Rész. A közigazgatás közegei a törvényhatóság körében.

Általános határozatok.

I. A hatósági közegek eljárására vonatkozó jogszabályok. 1. Törvény. 2. Rendelet. 3. Községi és törvényhatóságok szabályrendeletei. 4. Szokás.

II. A közigazgatási jog végrehajtása s a kényszer joga.

III. A hatósági személyek jogviszonyai. 1. Az alkalmazás feltételei; a

minősítés. 2. A hatósági személyek köteleességei. 3. A hatósági személyek jogai. 4. A hatósági személyek felelőssége a) vagyoni, b) büntetőjogi és c) fegyelmi tekintetben.

Az egyes községek.

A) A KÖZSÉG.

I. A községek osztályozása: kis és nagy község, rendezett tanácsú város. II. A községek átalakulása. III. A községek jogai: a) a község mint jogi személy, b) a község autonómiaja, c) a község önkormányzata. IV. A községi hatóság kiterjedése. V. A község területe. VI. A községi illetőség. VII. A község szervezete: a) a község képviselője, b) a község elöljárósága. VIII. Az elöljárók felelőssége. IX. A község háztartása: a) a község törzsvagyon, b) a községi vagyon kezelése, c) a község kiadásai, d) a község bevételei, e) a községi adó, f) szolgálmányok, g) a község költségvetése, h) a pénztári kezelés és számvitel, i) a számadás. X. A felügyeleti jog gyakorlása a községek felett.

A kis és nagy község különös teendői a közigazgatás egyes ágaiban.

1. Adóügy. 2. Állategészségügy. 3. Cselédügy. 4. Erdészet. 5. Gyám- és gondnoksági ügyek. 6. Házas. 7. Igazságszolgáltatás. 8. Katonai ügyek. 9. Kisajátítás. 10. Közlekedés. 11. Közegészségügy. 12. Mértékek és súllok. 13. Népoktatás. 14. Rendészet. 15. Tolonczügy. 16. Tűzrendészet. 17. Vásárok. 18. Vegyesek.

A rendezett tanácsú város hatásköre.

B) A TÖRVÉNYHATÓSÁGI JOGGAL FELRUHÁZOTT VÁROS.

I. A város jogai: a) a város mint jogi személy, b) a város autonómiaja, c) a város önkormányzata, d) a felírás joga, e) a kérvényezés joga.

II. A város hatóságának kiterjedése.

III. Az illetőség.

IV. A város szervezete: a) a törvényhatósági bizottság, b) a közgyűlés és hatásköre a közigazgatás egyes ágaiban, c) a városi tanács, d) a városi közig. bizottság, e) a város végrehajtó közegei: 1. a polgármester, 2. a jegyzők, 3. a tisztí ügyész, 4. a rendőrkapitány, stb.

V. A tisztí állomások betöltése.

VI. A városi tisztviselők felelőssége.

VII. A város háztartása: 1. A város törzsvagyon. 2. A város vagyonának kezelése. 3. A város kiadásai s bevételei. 4. A városi adó. 5. Szolgálmányok. 6. A város költségvetése. 7. A pénztári kezelés és számvitel. 8. A számadás.

VIII. A felügyelet gyakorlása a város felett.

C) A VÁRMEGYE.

I. A vármegye jogai: a) a megye mint jogi személy; b) a megye autonómiaja; c) a megye önkormányzata; d) a felírás joga; e) a kérvényezés joga.

II. A megye szervezete: a) a törvényhatósági bizottság; b) a közgyűlés és hatásköre a közigazgatás egyes ágaiban; c) a megyei közigazgatási bizottság s hatásköre a közigazgatás egyes ágaiban; d) a megye végrehajtó közegei: aa) Központi tisztviselők: 1. Az alispán és hatásköre a közigazgatás egyes ágaiban. 2. A jegyzők. 3. Tisztí ügyész. 4. Árvaszéki elnök és ülnökök. 5. A főorvos. 6. Pénztárnok. 7. A számvető. 8. A levéltárnok. 9. Az állatorvos. bb) Járásí tisztviselők: 1. A szolgabíró és hatásköre. 2. Segédszolgabíró. 3. Járásí orvos. cc) Uti személyzet: 1. Uti biztosok. 2. Utkaparók.

III. A tisztí állomások betöltése.

IV. A tisztviselők felelőssége.

V. A megye háztartása: a) a megye törzsvagyon; b) a megye kiadásai és bevételei; c) a megyei pótladó; d) a megye költségvetése; e) a pénztári kezelés és számvitel; f) a számadás.

VI. A felügyelet gyakorlása a megye felett.

VII. A főispán.

Egy teljes Petőfi 1 frt 50 kr.

STEIN JÁNOS

erdélyi muzeum-egyleti könyvtárú könyv- és zeneműkereskedésében Kolozsvárt

kapható:

Petőfi Sándor összes költeményei.

Népies kiadás.

A költő arcképével.

Csinos vászonkötésben 1 frt 50 kr.

Vidékre: 1 frt 60 krnak postautalvánnyal való beküldése mellett bérmentve.

A francia forradalom története.

Irta MICHELET.

I. kötet. Ára 2 frt.

Vidékre 2 frt 10 krnak előleges beküldése mellett bérmentve.

ÉLET ÉS IRODALOM.

SZÉPIRODALMI ÉS TÁRSADALMI HETI KOZLÖNY.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Negyedévre	1 frt 50 kr.
Félévre	3 " — "
Egész évre	6 " — "

Egy szám ára 12 kr.

LAPTULAJDONOS ÉS FELELŐS SZERKESZTŐ:

KORBULY JÓZSEF.

FŐMUNKATÁRS:

HEGEDÜS ISTVÁN.

Az előfizetési pénzek, valamint a lap szellemi részére vonatkozó közlemények a szerkesztőhöz küldendők. (Kolozsvárt, Belmonostor-utca 20. sz.)

Helybeli előfizetéseket elfogad Stein János könyvkereskedése. KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

I. Évfolyam.

Huszonkettődik szám.

Megjelenik minden vasárnap 1—1½ ívnyi terjedelemben.

Kolozsvárt.
1884. május 25.

KORUNK ÁRNYKÉPE.

(Vége.)

Nem az erkölcsiség egy új meghatározása, az erkölcsi tudományok nagyobb mérvű tanítása, az erkölcsi elvek élénkebb vitatása segít; a főhiányt, melyet európaszerte annak ismernek, mint egy külön tanulmányban Kirchner*) mélyreható fejtegetéssel be is bizonyítja, bár élénken és sok szellemmel, még több tudományos érveléssel írott könyvének végkövetkezményeképp alig tud egyebet tenni, mint reményét fejezni ki, hogy Kant morálja helyreigazított tételének általános erkölcsi elvével minden baj forrása bedugul, holott Kant racionalistikus morális elvét még olyanabbá teszi: általános tudatra hozván: társadalmi életünk átalakításán kell kezdenünk. Hadt javuljon a társadalom, mert ez javítja a családi életet; a javult családi tüzhelynél egészséges benyomásokat nyert ifjú nemzedéket helyes irányba vezetni lesz hivatva az iskola, de csak úgy, ha az oktatás mellett főfigyelmét az igaz emberi és hazafias jellem festésére fordítja, mintegy középponti erővé emeli ezt, melyben minde hatás centripetalis irányban olvad egybe.

A főhiány tehát az értelmi kultura egyoldalú rohamos fejlődésében az érzéki és realis élet gazdag, kifogyhatatlan esábitó erejében; az ipar és mechanika esodái által érzékek fektelen uralmában; ezzel szemben a régi erkölcsi elvek hitel vesztett állapotába, az erkölcsi fegyelmelés tisztét oly nemesen betöltött keresztényen egyházat fenntartó vallásos érzés általános gyengülésében, az egyház tekintélyének és mind eltérőbb alapokon fejlődő társadalommal szemben tanusított vagy vak, erőtlén küzdelmei következtében történt esorbulásában vagy pedig közönyösségében, külszerű hatalmi velleitásaiban, az igaz vallásos nevelés teljes elhanyagolásában és így a jellemalkotó tényezők összhangjának végleges felbomlásában található. E felbomlott egyensúly viszszalükröződik a közoktatás szakszerű, tulságosan az értelmi erőket foglalkoztató irányában, mely inkább ismereteket akar közölni, mint meggyőződést

érlelni, inkább gyakorlati, kifejezési képességben tetőződő beszéző ügyességet kifejezni, mint magasztos emótiokat gerjeszteni, mélyre ható kutató szellemet ébreszteni, mely az egyéniség nemes jellegét magán hordó jellemmel jár karöltve. Nem fegyvereket adni és harezképessé tenni bármely küzdelemre, de meggyőződést és az ember morális rendeltetésének megfelelő célt adni: volna az igazi nevelés feladata. Mint Herbart velős rövidséggel megjelölte a valódi nevelés igazi ismérvét e szavakban: „egy maroknyi erkölcsi élet fölé egy kéve tudománnyal.“ Ha nem islehet mindent tudományos meghatározások chablonjába szorítani, ha több érzést is költött a nevelve-oktató, mint a mennyit az egyéniség sérthetetlen jogának esorbitása nélkül alakba tudott volna önteni: azért feladatát magasztosan betöltheti vala; mert vannak oly dolgok, melyek léteznek a kedély végtelen biróalmában, ha meghatározhatatlan voltuk miatt csak az érzés és kedélyi meghatottság állapotában is felfoghatóan; mert jól mondja Göthe:

„Az érzés minden,
A név csak füst, csak pusztá hang,
Mely égi fényre vet homályt.“

Tehát az erkölcsi nevelés helyes arányba hozatala a kultura egyéb tényezőivel; határozott harez és küzdelem a társadalmi életnek erkölcsi alapokra fektetése érdekében; a családi élet javítása és a családi tüzhelynek az erkölcsiség vesta-oltárává emelése volnának az egymást kölcsönösen feltételező, egymást kölcsönös együttességben előkészítő feladatok. De e működésnek egységes erkölcsi irányban kell megindulnia. Ez erkölcsi irány a legkitünőbb erkölcsi sarkelvek egyeztetése és ekkép felállítás útján sem mégtalálható. E sorok feladata nem bírálata alá fogni a legkitünőbb moralisták elveit, mint azt Kirchner teszi. De ez irány ellentéte azon közönségessé vált utilistikus áramlattal, mely mint legáltalánosabban elterjedt életelv, pótolja korunkban az erkölcsi elveket. Nem egy egységes morális elv hirdetése, mely azóta, hogy a kultura oly sokszere és kivált nemzeti jelleget öltött, alig volna eredményes, de általában határozott ellentőrekvés a morális elvet pótolni akaró utilismus ellenében. Bár mi magyarok nem küzdünk még azon iszonyu három fejű Cerberus ellen, mely a nagyobb és hatalmasabb nyugati nemzetek életében oly válságokat, gyakran iszonyu rázkódásokat idéz elő: a Kirchner

által szellemesen veres, fekete és arany internationalenak nevezett Ceberus ellen, azaz: a socialistico-communistikus állam-bomlasztó, ultramontan-jezsuita, a műveltség verőfényes napját sötét jelleggel elborítani kész és a modern judaistikus, e kozmopolita, hazátlan az arany Molochnak hitet, becsületet képmutató, nyegle finom felszín fitogtatása mellett szemérmetlenül oda dobó áramlatok ellen: azért kicsiny voltunk mellett elég romboló erővel rohantak meg kivált az utóbbi évek alatt ez irányok, mintsem nagyon meg ne sinylettük volna. Nem tört-e felszínre nálunk is az egyéni jó tetszés, az elvet és meggyőződést mellőző személyes érdek szemérmellen előtérbe tolása, a jó tettek, hazafias áldozatok czéges fitogtatása, czim és rang kórság, mely tulajdonok a mindent egy színvonalra szállítani törekvő veres internationale irányával meglepően találhatnak? Van-e mai napság komolyan és teljes mérvben a feleketek közt igazi egyenlőség? Ment-e a kormány szabadelvű programjának keresztülvitelét gátló klerikalis befolyástól, mi a fekete internaléra vall? De főként nem facsarodik-e el lelkünk a léha, gondatlan fényezés által tönkre jutott magyar birtokos osztály sülyedésének láttára, hogy ma-holnap a szorongó költővel felsohajtunk:

„Apáink földje nem honunk“

és harapózva terjed az arany internationale, megdöbbenve a Talmud jóslatát látjuk teljesedni: eljön a kor, midőn mérhetetlen gazdagok lesznek, a világ minden kincse kezükbe kerül, minden nép nekik szolgál és minden királyság nekik lesz alávetve.“ Az új nemesség fénye vakítja a köznépet és a jól végződött játék legiová szaporítja az irigyek számát s a hirtelen gazdagodás útja esábitóan vonza a magyart is, holott komolyabb erkölcsi hajlamai, nemes, büszke jellemvonása: már eredetileg más életmódra hívták el. A saját jelleméből kivetkőzés pedig az igazi erkölcselenség első kiindulási pontja. Az idegen nyelvűség nemcsak nőink, de már az újabb férfi nemzedéknél is nagyban grassál, pedig jól mondja Mathew Arnold, hogy ez felületességre, eszmétlen utánzásra szoktat. Bölcs Salamon mondása válik igazsággá: „Mint a madár, mely eltéveszti fészket, olyan az ember, ki eltéved az ő helyétől.“ A valódi hazafiaság mértéke alább száll. És mindennek forrása az utilismusnak életelvvé (axioma) emelése, nem nyílt, de elrejtett; nem ki-

*) Der Mangel eines allgemeinen Moralprinzips in unserer Zeit. Berlin 1879.

mondott, de alattomosan értett alakban. Épen ezért az utilizmussal, e legújabb erkölcsi elv czimmal megítisztelt iránynyal kell foglalkoznunk, mert nevelésünkre is kiterjeszti hatását, mondhatni szelleme kezdi áthatni nevelési felfogásunkat, módszerünket, de főképen a jellem fejtésre irányult eljárásunkat. Szembe kell néznünk ez iránynyal, melyet épen úgy, mint a német bölcsészeti irányokat gondolatlanul utánmondjuk, terjeszszük többnyire öntudatlanul, úgy családi, mint társadalmi nevelésünkben és így ez irány fölcsap iskoláink eddig hiven megőrzött eszményi magaslataig és rendre elnye léssel fenyegeti hagyományainkat, pedig hinc derivata clades.

AZ UTOLSÓ BOBORI LEÁNY.

Irta:

PETELEI ISTVÁN.

V.

(Folytatás és vége.)

Benkő ott hagyja a papot s a szobába lép. Ágnes meglátja s hozzá szól:
— Oh, Benkő ur is itt van — mondja s arca csupa láng lesz. Egy kicsit eleresztem a kezedet, én édes uram, hogy ezt a jobbikat adjam oda Benkőnek. Látja, a mire kértem a tegnapi . . . itt van. Az enyém, örökre az enyém . . . és mosolyog.
— Fektessek le Ágnes — mondja a néni, de nem szól egyenesen Déneshez.
— Nem tudok feküdni, néni, a szívem fáj. A sok örömtől — teszi hozzá magyarázólag — s nehezen lélekzem.
— Aztán reszketés fogja el, megborzong, mintha nagyon fázna és vizet kér.
— Szomjuhozom, oh nagyon szomjuhozom, de boldog vagyok — és mosolyog . . . Soha sem hittem, hogy ilyen boldog lehetek. Én édes uram, az enyém ugy-e örökké? Szeretlek téged is, néni,

Benkőt is . . . Bár lennél te is ilyen boldog . . . No ugy-e — akadozza bűnbánólag — ugy-e ügyetlent mondtam, azért fordulsz el . . . Oh . . . és sóhajt fájdalmasan és megsimítja a Dénes kezét.

A néni leül a nagy szék mellé s megfogja a gyermek egyik kezét, Benkő egy sarokban telepszik meg s néz maga elé. Ágnes el-elfutja a láb s ilyenkor ráhajol Dénesre s mellére hajtja a fejét.

Pepe oda alázatoskodik Benkőhöz és sugja: „Láza van a Nagyságos asszonynak . . .” Benkő elfordul s a szegletben néz. A beteg hallja.

— Nincs lázom, édes bácsi, tapints a homlokomat, jöjjen nézze, hideg egészen . . . Tudod, néni, mondtam egyszer neked, hogy úgy hasonlít a bácsi az én szegény apámhoz. Bár élne szegény, bár láthatna most, mikor boldog vagyok . . . Ha élne . . .

Elfelejté, a mit mondani akar. Megtörli a homlokát s hirtelen fordul Dénes felé:

— Maguk nem beszélnek, mind csak én. Féltenek engem ugy-e, sajnálnak. Vajjon nem halok én meg? Szinte rálehel Dénesre olyan közel hajol: ugy-e nem?

Dénes magához öleli a gyermeket s sugdos a fülebe; a néni olyan gyöngéden, mintha nem is a saját éles hangján beszélne, vigasztalja s Pepe bácsi ráteszi kezét a minden tisztelettel említett nagyságos asszony hideg homlokára.

— Ugy-e szeretlek? ugy-e igen s én is szeretek mindenkit, az egész világot. Mondjam el neked, néni, csak annyi az egész, hogy a lábam fáj és a karom nem tudom mozgatni, mert meghűlt az este a szélben, az esőben; s aztán a szívem fáj, de tele van nagyon . . . Egyéb bajom nincs s a doktor is azt mondta, hogy „gyerekség.” Ugy-e azt mondta? És itt van az én uram, az én édes uram és ha tudnád, hogy én mit érzek itt az ő mellén, én . . . én . . . Ágnes, a kit te bubának nevezél, én az asszony.

És pir szalad végig az arcán és szemérmes gyermekséggel süti le a szeméit.

Eljön az este s mind a szék körül ülnek. Ágnes vágyakozik friss levegő után, minthogy fullad

s ablakot nyitnak. A lég beárad, csillag benéz s néhány hosszulábu, könnyű szárnyu lepke berepül, Az estével megélenkült falu zsidajából összesen csak szakgatott, messziről jövő kutyaugatás hangzik be, meg gyermekcsacsogás és egy leány énekhangja. Nótájában az is benne van, hogy: „ha a szívem meghasad is . . .” s Ágnes oda szoritja a Dénes kezét dobogó szívére.

Az este: vágy a hasadó hajnal után s vágyat szül. A néni is beszél s Benkő ur is elmondja a terveit. Van neki egy fityinkája a bényei határban s egy viskó rajta; majd kijövöget ő oda sokszor.

Ágnes mosolyog: „Oh be jó. Mondja Dénesnek: „birtokos társ” — mondja Benkő. Mi már itt vénülünk meg, ugy-e én édes uram, ebben a paradicsomban. Az, paradicsom. Oh, rég ismerem. A zárdában Both Klára beszélt erről a vén nemes házról s magáról, édes . . . édes sokat. Rég, rég ismerem; még akkor kicsi leány voltam s nem is voltam nagy, hanem asszony lettem egyszerre. Ugy-e nem is változtatunk itt semmit, édes uram.”

Dénes alig szól. Nézi a gyermek-asszony szeméit, suttog töredezett hizelgő szavakat s tekintete úgy el-elhorul néha, mintha árnyék lepné meg, mintha bünt banna.

— Mindent úgy, a hogy maga szereti, édes.

— Magának adom az egész szeretetemet, édes.

— Feleségem . . .

Benkő elfordul és kimegy; Pepe is eltűnik.

— Megfog — akadozza a széles tornáczon Pepe ur búsan — megfog . . . elfog mulni. A doktor mondta.

— El ugy-e? — kérdi kiragyogó arcczal Benkő s megöleli az alázatos embert.

— De nem úgy . . . jól; hanem rosszul, igen rosszul . . .

Benkő elereszti, söt eltaszítja.

— Hogy?

— Elmulik a világból . . . el. Szívhartagyuladás, azt mondja a doktor s ideghülés . . . és hamar . . . Nagy izgatottság, hülés, vérszegénység. El bizony . . . és köny gördül le a szeméből.

TÁRCZA.

Byron és Augusztá.

Anapokban egy kép akadt kezembe „Byron búcsuja Augusztától” aláírással. Egyszerű aczélmetset volt a 30-as évek angol ancélmetseteinek minden jellemző sajátosságával. A kép alá Byron Augusztához irt stanzainak következő sorai voltak írva:

Bár ember: soha meg nem sértél;
Bár asszony: hűtlenül el nem hagyál;
Bár szerettek: nem gyötörtél;
Bár rágalmaztak: tiszta maradál;
Bár elváltunk: szívünk nem szakadt el;
Bár biztam benned: el nem árulál;
Bár féltve őrzél: szived nem adott el,
S nem hallgatott mások rágalminál.

A kép őszi tájkot ábrázolt; a hulló száraz leveleket szerte szórta a mező felett a rideg őszi szél. A fák csupasz ágai hajlongva verődtek egymáshoz; az ég felhőkbe volt borulva s a magasan csüllök és kóbor sirály madarak repdestek. Az előtérben Byron állott arcczal szemben, átkarolva

Augusztát. Apollói arcán kimondhatatlan bánat és szomorúság tükröződött vissza sajátosságos összhangzatban a táj búskomorságával.

E kép eszembe juttatta, hogy mily sajátóságos az emberi élet s minő mély tragikum van abban, hogy sokszor épen a legszentebb érzelmek lesznek az emberek gyűlölete és rossz akarata folytán fájdalmaink kiapadhatatlan forrásává.

Ha érzett valaha Byron nemesen nő iránt, ha volt nő, kibem feltalálta ideálját, melyet a nőről alkotott, úgy mostoha testvére, Augusztá volt e nő. És mégis egyetlen nővel való viszonya sem lett lelkére nézve az emberek rosszása miatt a fájdalom oly kiapadhatatlan forrásává, mint e legtisztább és legnemesebb viszony s egyetlen nőt sem sujtott oly kegyetlenül a hipokrita angol társadalom a rágalom irtózatosságyverével, mint e hű testvér és valódi nő nemes alakját.

Ha Byron hitt az igazi nő nemes eszményi alakjában s ha e hite sugallatának köszönhetjük a legnemesebb női alakok egyikét, melyet valaha költő tolla rajzolt, Adaht Kainban, ez ideálját a hitvesnek, úgy mindezt Augusztá befolyásának tulajdoníthatjuk. Augusztá volt az egyetlen igazi és nemes nő mindazok között, kikkel Byron életében érintkezett.

Sajátosságos és az angol társadalom moralitására jellemző világot vető tünemény, hogy Byron, a korabeli angol society jargonon szólva a csá-

bitó kigyó e basilikus, a sátán ő felsége, kinek csak neve említésére is ájulás környezte Albion minden jól nevelt fiatal leányát, jobban nevezhető a nők áldozatának, mintsem a nők csábitójának. Az angol főrangú hölgyek valóságos Byron lábzan szenvedtek; Byront szeretni; érte rajongani az angol szellemnek inkább megfelelő realis, mint platonikus szerelemmel, valóságos divat volt.

És vajjon viseltethetett-e valami kiváló tisztelettel, vonzóhatott-e tiszta, ideális érzellemmel Byron azon nőkhöz, kik közül menyegzője után csakhamar egyszerre hármat talált neje társalgó szobájában rá várakozva? Vajjon nem saját tapasztalatából állíthatta-e Medwinnel vitakozva, hogy kevés József van a világon, de annál több Putifárné? vagy az a nő kelthette volna fel lelkében a nők iránti tiszta, nemes vonzalmat, kit Remember the kezdetű költeményében következőleg apostrofál: „Emlékezzem reád! Emlékezzem reád! Mig a Lethe föl nem issza életednek zajló folyamát, a lelkiismeret mardosása és a gyalázat fognak hangozni füleidben és üldözni úgy, mint az örület üldözi a lázas betegeket. Emlékezzem reád! Igen, ne kételkedj! Emlékezzni fogok. És emlékezzni fog reád férjed is. Sem én, sem ő nem feledünk el soha. Ő rá nézve házasságtörő, reám nézve pedig dácmon voltál!” És ezek után méltán kérdezhetjük: volt-e joga e nőnek megírni róla a Glenarson című regényt?

Benkő oda veri fejét egy oszlophoz s úgy szoritja, úgy rángatja, mintha arra vágya, hogy rá, rá, kétségbeesés érte rossz koponyájára hulljon egész terhével. Aztán retteneseket mond; dühöng, szidja az eget, a földet s az embereket.

Az esperes is ott van még — daczára ráváró barátainak — s a külső szobában fejét könyökére támasztva vár, vár, ő sem tudja, mire. Csak hogy nem tud hazá menni. Megtögtja az elkeseredett Pepét s vigasztalni akarja:

— Az Urtól jön az élet és a halál tekintetes uram, ő benne bizzunk. Mi már sokat láttunk, sokat tapasztaltunk; az ő szent felségébe vetett bizalommal kell várjuk, a mi az idők méhében vagon. Emlékezem, tekintetes uram, az életemből egy nevezetes eseményre . . . Épen össze voltunk gyűlve egy kedélyes társaságban s járt közöttünk a baráti pohár . . .

— Eh, hagyjon nekem békét a poharával.

— Tekintetes uram, én nem a magam pohárjáról beszélek.

— Mit bánom én most . . . Bocsánat . . . Egyéb bajom van nekem most.

Benn sugta a gyermek az urának:

— Vágyom, vágyakozom . . . és nyújtja az ajkát. „Oh, édes mindenem, itt maradunk és nem megyünk sehova. A kertbe építünk egy kis házat, de csak egy cseppet, a hol ketten férjünk. Azt körülültetjük virággal és vadszőlővel s hársal. Ugy-e van hársa . . . én azt szeretem. Aztán ott élünk s én szeretem magát örökké, örökké, a mig lehellek . . . és úgy lesz?”

— Ugy, édes, úgy — sugja bizonytalan hangon Dénes — csak gyógyuljon meg.

— Oh, hamar fogok, akarok; akarom, akarom — s kikapja mind a két kezét s a szívére szoritja — nyilalik s ver; hallja, hogy ver?

A láz előli s jár az ajaka hang nélkül s elkap kezeivel a légbe.

— Világot . . . világot . . . megfulladok. Felriad, körül néz s kérdi: „mért sirsz néni? hol Benkő, hol a bácsi. Itt hagytok, csak te nem uram, édesem, lelkem — és mosolyog a kinján át és oda szoritja hideg fejét az ura mellére.

— Hallják — szakítja meg a hosszú csendet — hallják, mintha kaparna valami itt a mellemben. Tegye rá a fejét uram, tegye ide, hallgassa...

— Ni bácsi — mondja aztán hallgassa csak. S a kis alázatos Pepe oda teszi a fejét a gyermek szívéhez s aztán akadozva:

— Az, pattog, kapar valami a szíven a nagyságos asszonynak; elmulik, oh el, szaporán . . . de igazán . . . igazán . . . — s aztán a mint visszakarta fejét, arca az Ágneséhez ér s Pepe végig borzong. A sarokba huzódik s kezével betakarja az arcát. Hideg ott, a hol érintette a beteget; hideg, úgy érzi, mint a jég s tenyere megizzad a nagy szoritásban, de hideg azért mégis, s azt hiszi, meg sem melegszik soha, napnak, tűznek minden melegtől.

Az óra üt, egyik telik a másik után s Ágnes mind kevesebbet beszél s mind töredezetten. Néha belékap kezével a nagy bőrszék griffmardaras karjaiba s felemelkedik, hogy lélekzetet vehessen. Aztán visszaesik s ajaka nyitva marad, mintha levegő után esedne.

Éjfél felé körül néz s szeme a nénjén akad meg.

— Látod — mondja titkolozva — azt beszélted, hogy kin a mi sorsunk, hogy Bobori leány nem lehet boldog. Hát nem vagyok én az? . . . nem vagyok én boldog, a milyen senki sem volt soha? . . . Oh, egész üdvösség . . . Dénes, Dénes...

Aztán nem beszél többet. A szeme elveszti a fényét, homályos lesz, mint a tejüveg s valami keskes árnyék vetődik reá; ajaka megkeskenyedik s szederjes színt vált.

A pap is elhallgat történeteivel s az ajtónál lesi: mi lesz már? és nem meri vigasztalni Dénest, ki zokogva borul az asztalra.

Mire hajnalodik, a keleti égbolton végig suhanó halovány rózsaszín fodrokat Ágnes már nem látja. Sűrűn és szakgatottan lélezkzik, hideg gyöngyök lepik el homlokát s aztán lehanyatlak szép feje, urának, édes mindenének kehlére.

Ott alszik el a gyermek, ki boldog asszony lett a Boboriak közül — örökös, édes álomra.

A TÁVOLBÓL.

Élek, kíváncsiság volt, angyalom,
Nem szerelem, mi karjaimba hajtott.
Első, utolsó csókod ajkamon,
S elnyerve szívem', birni nem óhajtod.
Halványul a hold, ha fölkel a nap,
Szerelmed elhűny, míg szerelmem felkél.
A távozótul szíved elmarad . . .
Emlékezel-e még rám, vagy elfeledtél?

Távol vagyok s te elhagysz, elfeledsz,
El fogsz feledni s mást szeretni aztán!
S szerelmed nélkül életem mi lesz,
Ajkad nélkül, honnan üdvöm szakasztám?
Csillagok s forrás nélkül sivatag.
Ne gyultam vón' reményre e szemeknél,
Ne adtad volna szívnom ajkad! . . .
Emlékezel-e még rám, vagy elfeledtél?

Oly szép, oly édes és oly messzi vagy,
S a kétség oly közel! s így szól szívemhez:
„Ha hú maradtál: hived cserbe hagy,
Ezért szerelmes boldog soha sem leszi!“
Csak egy virág maradt, búcsúd jele,
Leveleit hullatva, kedvesednél, —
Azoktól kérde: szeretsz-e, nem-e?
Emlékezel-e még rám vagy elfeledtél?

BARTÓK LAJOS.

SZINTE FELÁLDOZTÁK!

Angolból.

SÁMI LÁSZLÓNÉ.

VI.

(Folytatás.)

Az asszony kezeibe takarta arcát; majd görcsösen szoritá össze ökleit s egy-egy rettenetes nyögés tört ki ajkain.

— Nem igaz, nem igaz! — kiáltá ismét.

— Csendesesen asszonyom, csendesesen! — mondá Alwyn. Saját maga, leánya és szerencsétlen bűntársa érdekében figyelmeztetem, hogy hasztalan való

a kettő közül melyik tébolya volt a veszedelmesebb és a kevésbé szeretetre méltóbb?

Hogy Lady Byron gyanuja megfogamzott lelkében s időről-időre mindinkább megsziláduzott, arra okot nemcsak Byron egyes nyilatkozataiból méríthetett, mert Byronnak meg volt az a rossz szokása, hogy nejtét saját hibáinak nagyításával rémitgette, hanem költészetéből is. Ugyanis Byron költészetében nem ritkán affektálta a rejtélyesen, a titkosan vétkezett bűnöst. Szerette, ha Childe Haroldnak tartották, ha róla azt beszéltek, hogy keleti utazásában valami titkos bűnt követett el. A bűnösség misticismusával szerette magát érdekessé tenni. És ez hitre is talált, annyival inkább, mert mindenik alakja visszatükrözése volt saját egyéniségének.

Az incestus mithusának legbővebb táplálékot Manfréd és Astarte viszonya szolgáltatott. Manfréd lelkét titkos bűn sulya nyomja. S ez közönséges felfogás szerint nem lehet más, mint a vérfertőzés bűne. Ezt állítja Beecher Stowe asszonyság, sőt ez okból tartotta Göthe is lehetségesnek, hogy Byron és Augusztia között vétkes volt a viszony, sőt újabb időben még Gottschall is hitelt ad Beecher Stowe nézetének, a mi azonban, mint Byron egyik legkitűnőbb életírója, Elze mondja, nem tesz valami fényes bizonyosságot Gottschall ítélő tehetségéről.

JANCSÓ BENEDEK.

(Folytatása következik.)

Byron még anyjában sem tisztelhetette s nem tanulhatta meg szeretni a nőt és szerencsétlen viszonyainál fogva nejtében még kevésbé, mert e nőben hiányzott minden igaz nőiesség. E nő szeretni, gyöngéden és nemesen érezni nem tudott. Nem volt egyéb, mint egy jól szabályozott géprészlet abban a nagy, szabályos mozgású gépezetben, mit angol előkelő társadalomnak nevezünk. És így nem csoda, ha Byron és a nők közötti viszony az erkölcsi alapot legtöbb esetben elvesztette s ha a nőkben nem látott mást, mint szép, de alárendelt teremtményeket, kiknek ép úgy nincs helyük asztalunknál, mint tanácskozó termeinkben. S hogy még rosszabbul nem vélekedett a nőkről, hogy nő gyűlöletén egyszer-másor az igazi nőies iránt való mély tisztelete is átesillámlott, hogy bűnös és könnyelmű nőknél kívül tudott igazán nemes és eszményi nőalakot is rajzolni, azt mind Augusztia befolyásának tulajdoníthatjuk.

Az egyetemes irodalomtörténet nem egy példáját jegyezte fel azon eszményi szeretetnek, melyet költő és nő testvére viseltettek egymás iránt, de nemesebbet egyet sem, mint Byron és Augusztia testvéri viszonyát. És mégis e legszebb viszonyt kellett az angol társadalom képmutatásának és a hitves erkölcsi örültségének megbélyegezni, mint az elvetemültség és az erkölcsi sülyedettség legkiáltóbb példáját. Ezt a nemes viszonyt kellett úgy tüntetni fel, mint bűnös szerelmet, vérfertőző viszonyt s a

legnemesebb nő és a leghivebb testvér alakját meggyaláznai, rágalmozni csupán erkölcsösökdedési manióból.

Kétségbe vonhatatlan tény, hogy Lady Byron nyilatkozatai voltak e gyálatatos rágalom kútforrása.

Most már vizsgáljuk, miként származhatott meg ez örült vád s igyekezzünk kimutatni pszichológiai alapját annak, a miért e képtelenség hitre talált? Ennek megértésére a leghelyesebb alapot a Quarterly Review következő helye szolgáltatja: „Lady Byron kezdetben férje magaviseletének ókát nem látta másban, mint lelkibetegségében és sajátosság faja a nemezisnek, hogy most az ő magaviseletének férje iránt egyetlen jóakaró moralista sem keresheti másban okát, mint épen az örültség egy bizonyos nemében. Kettőjük lelkibetegsége között azonban van egy figyelemre méltó különbség. Byron beteges módon nagyította hibáit, Lady Byron pedig erényeit. Byron monomaniája az volt, hogy magát lehetetlen bűnösnek képzelte, míg Lady Byron erőnek erejével lehetetlen szentnek akart látszani. Byron a hibákkal teljes, Lady Byron pedig oly hibátlan szörnyeteg akart lenni, minőt még a világ nem látott. Byron örült hangulatában minden lehetségest megtett, hogy hire rosszabb legyen magánál, míg Lady Byron hallucinációi egyenesen arra irányultak, hogy tönkre tegyék mindazok jó hírét, kik hozzá közel állottak s kiknek rá nézve a legdrágábbnak kellett volna lenniök. Vajjon

tagadását szüntesse be. A tények világosak — büne bizonyos. Csak az marad hátra, hogy feltételeimet elfogadja s köszönje meg az égnak, hogy bűnének rosszabb következményeitől meg van mentve. Akar-e reám hallgatni? mert az idő drága s ha össze nem szedi magát s kívánságomba nem egyezik bele — itt kell hagynom.

Az asszony lassu nyögése megszűnt s vonagló ajkából e szó jött:

Folytassa.

— Ime, a feltételeim. Szerencsétlen félrevezetett büntetésnek vissza adja a hamisított váltókat s megígéri neki, hogy bűnéről örökre hallgatni fog. Kegyed nem maradhat tovább egy fedél alatt Klárával, leányával együtt készüljenek rögtön más otthont keresni. A Nugente kisasszony másik gyámjával tudassa, hogy kegyed el szándékozik hagyni Temple-Nugentet, hogy Klára már elég idős arra, hogy saját házában az ötlet megillető helyet elfoglalja és hogy Klára mellé férjhezmenetelig egy társalkodónőt kíván helyezni. És végre követelem, hogy írásban vonja vissza azokat a rágalmatokat, az örültségre vonatkozólag, melyekkel a Nugente ur testvérét illette.

— De az igaz! — kiáltá az asszony — Nugente György elmezavarban halt meg.

— Hálátlan asszony — kiáltá Alwyn szigorú hangon, hát semmi sem bírja dühét fékezni s gonoszságát megtörni? Semmi sem képes alázatossá tenni s bűnét megbánva végre az igazságot mondani? Nugente Györgyöt a szerencsétlenségek s forrón szeretett feleségének halála felett való bánata sodorta a mértéktelenség hibájába s az iszákosság miatt kapott agybántalmakat, mit épen oly kevésbé lehet az öröklött betegséggel összeveteni, mint az agyvelő-gyulladás deliriumát. Ha ő itt a szomszédságban élt és halt volna meg, akkor bizonyosan nem bátorzkodott volna kegyed e hazugságot mondani; de miután távol vidéken halt meg kegyed nem irtózott e szerencsétlenséget a saját gonosz terveire felhasználni. De elég e tárgyáról. Kész-e feltételeimet elfogadni?

Rövid szünet állott be. A Nugente asszony megkeményedett büszke természete még az előtte álló rettetes veszélyrel szembe is alig birt engedni.

De az Alwyn figyelmeztető szava ismét felrázta elmerültségéből.

— Asszonyom, a feleletét várom. Nem szívesen felejttem el, hogy a Nugente ur özvegye, de azért még sem engedek magammal tréfát üzni. Szóljon: beleegyeznek?

— Igen.

A hang fuldokló volt, de a szavakat érthetően kimondta.

Alwyn leült az íróasztal mellé s gyorsan maga elébe vonva az íróeszközöket, néhány sort kezdett írni.

— Itt van, asszonyom — mondá — írja alá ezt. Nem úgy, előbb olvassa el s aztán írja alá a nevét. Megkímélem azon megaláztatástól, hogy tanuk előtt kényszerítem ezt megtenni.

Az asszony engedelmessékedett. Az írás, bár nem volt törvényes formába öntve, világos és határozott volt; Alwyn összehajtotta az okmányt s tárczájába tette.

Már most a hamis váltót kérem — mondá hidegen.

Az asszony csendesen lépett egy író-szekrényhez s oldalzsebéből egy kis kulcsot vett ki; nagy megerőltetéssel nyitotta ki a zárt s egy kis fiókból kivette a kívánt papirost s Comtonnak nyújtotta.

— Itt van — mondá — most már mindent megtettem, a mit tőlem kívánt; de hát az én biztosítékom hol van?

Alwyn gúnyosan mosolygott.

— Az a kívánságom, hogy nevért meg akarom

kimélni a szentől, gyalázzattól s egy becsületes embernek a szava elég biztosíték. De én meg tudom érteni a kegyed gyanakodását, mert saját maga után ítél meg másokat; azonban a vádlottak padjától való félelmének engedek.

Egy félív papirosra néhány sort írt s átadta azt az előtte álló reszkető, de dühös asszonynak.

— Itt van a bizonyítéka — mondá. S most már magára hagyom. Ha tanácsomat megfogadja, úgy időhaladék nélkül hozzá lát a szükséges utikészületekhez, hogy mielőtt elhagyassa azt a házat, hol kegyedre gyötrelmem lehet minden perc; s ne feledje, hogy itt léte alatt áldozatának a szobájához való közeledését komolyan betiltom, — engedetlensége feloldoz ígéretétől s rögtön felfedeznék mindent, mindent!

S olyan fenyegető tekintettel távozott a szobából, mi a bűnös asszonynak többet mondott, mint a szavak mondhattak volna.

VII.

Klárának úgy tetszett, mintha egy sötét zavaros álomból ébredt volna fel; valami különös ziláltság s testi, lelki rendkívüli kimerültség, még a gondolkodásra is képtelenné tették, nem hogy a körülötte levő dolgokra figyelmeztetett volna. Azonban, a mint fokonyként erősödött, észre vette, hogy a saját ágyában fekszik; lassanként betegségének az emléke, az azt megelőző fájdalmas események nyomasztó kínos érzéssel kezdtek agyában kibontakozni.

Lassu nyögés röppent el ajkáról, de ezt a nyögést nem annyira a testi fájdalom, mint saját sorsán való szájalom idézte elő; és e hang oly érzékenyen hatott gyengéd ápolójára, ki éjjel, napot egybetéve, oly régóta virrasztott betegágya mellett s a fájdalom és láz nehéz óráiban egy pillanatra sem távozott melőle.

Egy könnyű lépés közeledett az ágyhoz.

— Klára — mondá egy szelid hang — édes Klára, szenved?

A beteg zavarodottan nézett szét maga körül. A hang idegen volt, de részvételtjes kifejezésében oly édes, oly megnyugtató, hogy Klára álomban képzelte magát. Ily gyöngéd, nőies, szerető hangok anyja halála óta nem érinték füleit. Felnézett az ágya mellett álló alakra. Egy körülbelül husz éves szép szőke leány állott ott. Magas, karsu, aranyhajú leány, kinek szelid, rokonszenves arczáról oly édes nyugalom, szivjóság és szeretett sugárzott, hogy nézőjére nem téveszthette el jótékony, csendesítő befolyását.

— Nem ismerem — mondá Klára csodálkozva.

— Én Fairfax Lina vagyok, a Compton Alwyn barátnéja — mondá az idegen gyöngéden a beteg felé hajolva. Az ő kívánságára jöttem ide kegyedet ápolni; betegsége alatt mindig itt voltam.

— Hosszas ideig voltam beteg? — kérdé Klára megrázkodva.

— Hosszasan, nagyon hosszasan, három hétig — válaszolá Lina. De most már jobban van. Mennyire fog Alwyn örülni; megyek, tudtára adom az örömhirt s a kegyed orvosát is magammal hozom.

— Miféle orvost? — kérdé Klára ismét megrázkodva.

— Doktor Fairfaxot, az Alwyn barátját — válaszolá a kedves ápolóné s rózsapír borítá el arczát. Édes Klára, legyen nyugodt; azok, kiktől lehetett oka félni, rég elhagyták a házat, jelenleg csak szerető barátai vannak közelében.

S minden további felvilágosítás nélkül távozott a szobából.

Klára azt az ajtót lesve fektött, melyen Fairfax Lina eltűnt. Még most is azt képzelte, hogy egy homályos álomkép az egész — csak lázas képzelődésének a szüleménye. Ápolónője oly angyali szép volt, hogy

méltán beillett egy főséges tulvilági vizio keretébe. De neve nem volt idegen: „Fairfax Lina!” — e név emlékébe volt vésvé kitörölhetetlen betűkkel s összeköttetésben volt saját életével.

Igen, már megtalálta! A mint a beteg agyáról a köd oszlani kezdett s a mult kínos emlékei jobban-jobban kibontakoztak s domborodtak előtte, észébe jutott minden, mi e névvel össze volt kötve.

Igen, ez Lina volt; Lina, ki az Alwyn életét Indiában megmentette, az a Lina, kit doktor Fairfax felemlített, mint olyant, kinek joga van Alwint kérdőre vonni, ha az más nő iránt érdeklődéssel vagy bámulattal viseltetik; az a Lina, ki elrabolta tőle azt az egyetlen egy embert, kit ő szeretett; azt az egyetlen egy embert, ki széles e nagy világon vele gondolt! És ez a Lina oly szép, szelid és kedves volt, hogy bizony nem csoda, ha Alwyn szerette; nem csoda, ha ez angyali teremtés mellett, ő az ideges, szeszélyes és a türelhetlenségig akaratos, el lett feledve.

Keserű könyecsepek hullottak a Klára szeméből. Sokkal gyengébb volt, minthogy valami erős felindulást érezhetett volna, csak kimondhatatlan nyomasztó lehangolt-ág fogta el, lehetetlenségnek tünt fel előtte, hogy ötlet valaha szeressék s teljes elhagyottságának érzetében reményt veszve fektött ott.

A Lina visszatértéig csak néhány perc mult el, de ez elég volt arra, hogy a beteg fiatal szívet kétségbeesett gondolatok járják át s a mint a Lina lépései ágyához közeledtek, ösztönszerűleg elfordult, hogy ne lássa azt a szép arczot, mely annyira vonzotta és elszomorította.

Lina és kísérelője véghetetlen részvételt s érdeklődéssel néztek az előttük nyugvó halvány becsent arczra. És ekkor egy hang — de nem a Lina hangja — megszólalt.

— Nugente kisasszony — Klára jobban van ugy-e? Nemsokára megerősödik s közénk jön ismét.

A mint e szives férfias hang fülét érinté — Klára körülnézett.

Fairfax Károly beszélt. A fiatal orvos a paplanon nyugvó tehetetlen kis kézre tette ujjait.

— Édes kisasszony — mondá, kegyed meg van mentve. Néhány nap alatt tökéletesen helyre áll az egészsége s akkor más kezekbe teszem le gyámságomat. Bizony nem álmodtam, hogy hazámba haza jöve, az a kis Klára lesz az első betegem, kiről Compton barátom oly gyakran beszélt.

(Folytatása következik.)

Életkép az 1861-ik évből

JAKAB ELEKTÖL.

Siet az idő s temeti el, a mi benne született. Halad az élet, mint a folyam, habot hab temet el, a napokat, éveket születő évek s következő napok . . . Megállj egy perczre gyors futásu idő, te szomoruról vídámra derülő 1861-ik év! Hadd fessek rólad egy halvány képet a jövő számára. Lassubban hullaszd fővényszemeidet alá felé életem homokórája! Hadd tartsam fenn bár töredékét ama sötét emlékü időknek, melyekre kin visszaemlékeznünk s elviselnük gyötrelmem volt.

Itt-ott hallottam visszakívánni ama gyászos tiz évet, mely 1861-el záródott be. Ne vétkeztek, kik e haza fia vagytok. Azok irtóztató idők voltak. Bezárkózva élt udvarában az ur, kunyhójában a földmives. Panaszolt övéinek vagy sóttalan kenyerét ette s mire éjjel volt, felriadt udvar és viskó, foglyul hurczoltatott a családfő vagy ifju sarja a ház-

nak. Hetekig volt börtönben kihallgatatlanul, árván övéi, pusztulóban a jószág. Ez ezernyi ezerrel történt így.

Idegenek kormányoztak s igazgattak idegen nyelvű parancs szerint. Szekérszámra jöttek be Galliciából s Bukovinából, véznán, kopottan. Ekkor énekelte a magyar nép:

Galliciát kisperték,
A szemetét ide merték:
A szemétből gomba termett,
S a gombából Bezirker lett.

Az alkotmány szünetelt. A magyar joga az engedelmisségben állott. Temetőnek látszott az ország, halotti kriptának a társadalom.

Az irodalom alig lélegzett fel halálos dermedtségéből a hosszas nyomás miatt. Ez, az iskola és egyház volt hármasság a megtámadott nemzetnek. De írni is keveset s óvatosan lehetett, iskoláinkba idegen rendszert erőszakoltak be s a templomokban a hallgatói közt netalán leskelődő kéztől rettegve, istenével sem társalkodott teljes bensőséggel a pap és hallgatóság.

A magyar törvénykönyv helyét osztrák törvény és rendeletek váltották fel. Nem gyűlt össze országgyűlés, megye, városi közönség. Az önkormányzatnak is csak árnya volt fenn itt-ott. Kivetették az adót tetszés szerint, felhajtották katonai erővel, növelték a szükség mérvében, elszállították Bécs számára s beruházták az egységes birodalomba úgy, hogy nekünk semmi sem jutott.

Ifjuságunk sorba állított vagy megváltotta magát nagy áron, elvitték harczi térre, idegen földön töltötte be szolgálati éveit, idegen érdekekben ontotta vérért.

Parancsoló és engedelmeskedők közt nem voltak érintkezési kapcsok. Ellenfelek voltak. Egyik gyűlölt, a másik elnyomni igyekezett s hatalmát érezte. Ha külföldön fenyegette az államot, a remény szikrája fellobbant. Ha béke lett, le volt verve minden kedély.

Nem volt törve nemzeti nyelv, dal, táncz.

Rebellis, Kossuth kutya, betyár volt a magyar neve.

Gens d' armes-ok járták be az országot, finánczok rémitgették a népet. Dohány, pálinka, magyar bankó, sarkantyú, zsinoros öltöny, gyász nőruha és csipke főként üldözés tárgya volt.

A ki Kossuth-kalapot viselt, bevádolták. Ha három ember együtt beszélt, szétkergették. Kormánybiztosok nélkül nem volt semmi gyűlés.

A nemes rangja alászállott, a parasztság volt kegyben. Az írók gyanusítva, a lapszerkesztő erős ellenőrzés alatt.

Megyékből kerületek, szolgahírói járásokból alkerületek, főispánokból, alispánokból, fő- és albiztosok (Bezirkscommissariusok) lettek. A falu ura a bíró volt, ennek az albiztos s az mindenkinek föltétlen engedelmisséget parancsolt.

Férfiaink elnémultak, szólottak a nők. Minden magyar nő egy-egy hösnő volt. A férfiakat börtönben fenyegették. Nőink visszatartották a nem illő bánást s mint Amazonok védték a nemzet igazát. Csodálatos felsőség érzete nőinknek imponált fel a trónig. Nem merték őket bántani. Az a pár főrangú hölgy, a kiket elfogtak, hallatlan bátorsággal gúnyolta ki a hatalom embereit. Kihívók ők voltak. Keresték a martírságot. S bálványává is lettek a nemzeti kegyeletnek. A kiket az 1854-ki összeesküvéskor találtak compromittaltnak, azokkal kevésebbé bántak kímélettel. De ezen nőink is szilárdak voltak s nemes bátorságot tanusítottak. Nem vallottak, meg nem rettentek, el nem tántorodtak. Hívek voltak a halálig. Magyarország leányai tör-

ténetiekké lettek az idők vészei közt, mint egy Orleans-i szűz, egy Corday Charlotte s a hős Zrinyi Ilona!

A hatalom eszközei néha kívántak tetszeni, közeledni látszottak, egyének olykor lovagiasak voltak, de rendszerök uralmát minden áron megszilárdítani közeledtek.

A magyar nem hajolt, nem hitt, nem simult, nem alkudott. Jogfolytonosságot követelt s az alkotmány teljes visszaállítását. Voltak reményvesztett korszakok, de ismét fölújult a nemzeti hit, föltámadott a remény: Minden kornak van Istene!... Él magyar, áll Buda még!

Német parancsolóink úgy beleélték magukat a felettünk való hatalomgyakorlásba, hogy soha változást nem hittek. Mi ellenben a történelemből tanultuk meg, hogy minket állandóan leigázni más nép nem képes. Mi temetjük el magunkat — ha ez ádáz vétekre képesek lennénk valaha — de más nem. A szabadulás reménycsillaga mindig ott égett hazánk elborult egén.

Soha el nem feledek, midőn 1859—1860-ban a hatalom ingadozni kezdett. Mi idézte elé, tudva van. Mi szabadabban lélekeztünk, elleneink alább hagytak szigorukkal. Látszott, hogy a kedélyekben mély forrongás van. A kormány emberei hinni kezdtek a változásban. Mi tisztán láttuk körvonalait. Az események iszonyu sebességgel kezdtek az ó hátrányukra s a mi javunkra fejlődni. 1859-ben, mintha tűzhányó hegyként zúgott, forrott volna Magyarország alatt a föld. 1860-ban felületére tört ki a tűz, égetni, pusztítani, megsemmisíteni látszott minden eddigit, minden fenállót. A társadalmon, embereken, intézményeken látszott, hogy nagy változás készül. A nép kívülről várt segítyt, az értelmiség a viszonyoktól. S midőn a javulás már a küszöbön volt, a komoly hazafiak resignatioval s méltóságos nyugalomban várták a kikerülhetlent. A német hivatalnokok felmondották szállásaikat, költözni kezdtek, nejeiket, gyerekeiket négyes fogatokkal szállították vissza régi hazájokba. Megvagyonosította a tíz évi absolutismus. Magukviselete alázatossá lett. A pénzforrások bedugultak, erőszaknak, zsarolásnak vége lett. Mintha látszott volna a távolban a közeledő új időszak. A nép versben fejezte ki érzelmeit s reményeit. Ekkor született ama népies vers, melyet sok ideig mindenütt énekeltek, de én közölve nem láttam. Hadd álljon hát itt s egészítse ki az 1861-ik évi nemzeti feltámadás képét.

Az 1861-ik év.

Menek a németek,
Spitzlik, Vorsteherek.
El kell nekik menni,
Más hazát keresni:
Mert jó Garibáldi.

Szenyves az én ingem,
Rongyos a ruhám is.
Majd hoz Kossuth tisztát,
Türr Pista meg puskát.
Éljen Garibáldi!

Botra minden ember,
Hogyha nincsen fegyver!
Majd hoz Kossuth fegyvert,
De nehéz azt várni.
Éljen Garibáldi.

Szép asszonynak, jónak,
A jó háttas lónak
Kár megöregedni.
Rájok kell ügyelni...
Éljen Garibáldi!

Nagylelkű nemzet! mely tíz évi elnyomást egy ártatlan gúnyverssel így el tudsz feledni és feledtetni s nyomorgatásod minden törvénytelenségére a feledés fátyolát borítani legyőzeted első percében azonnal kész vagy. Te igazán érdemes vagy szabadságra!

Hej, a hit te szeretsz, meg van az szeretve!

Hej, te, ha szelid vagy, rétek ibolyája,
Hej, te, ha büszke vagy, erdők vadrózsája,
Hej, te, ha mosolygysz virágnitító tavasz,
Hej, te, ha szerető, sűgő-bűgő haraszt —

Hej, te lilomszál, ha testedet nézem —
— Lelked a gyöngyharmat lilomlevélen:
Az imádságos szent is beléd szeretne —
Hej, a hit te szeretsz, meg van az szeretve!

Hej, ingó virágom, karsu lilomszál,
Hej, a ki számomra arany álmat hoztál,
Te, ki szerelemre, szeretőnek lettél,
A kit én szeretek, ha engem szeretnél!

Mosolyodra szívem, lásd virágot termett,
Fülemilék bokrád, a dalos szerelmet,
Osztakozzál velem édes mámorában —
Hagynád-e elveszni föld futó porában?

DEÁK ALBERT.

Tanárválasztás és marasztás.*)

A mult századi tanárválasztás eljárásában az a legfeltűnőbb, hogy a kijelölést a primariusok, togatusok gyakorolták. Ehhez járultak az illető collegium professorai együttesen vagy külön-külön, a gondnokok pedig rendszeresen külön terjesztették föl véleményüket a főconsistoriumhoz. Lássunk egy pár példát ennek igazolására.

1758-ban meghalt Csepregi Turkovics Ferencz s ekkor Verestói György lépven helyébe a theologiai tudományok tanítására, a philosophiai tanszék maradt üresen. Ennek betöltése következőleg folyt le

1758. okt. 2-án megtartották a candidationalis gyűlést, ifjuság részéről, mely következőkép ütött ki.

Incze István, m.-vásárhelyi prof.	30 szavazatot
Incze Mihály, „ „ „	33 „
Ormányi Márton, „ „ „	14 „
Pataki Sámuel, „ „ „	2 „
Deáki Sámuel, „ „ „	1 „
Losonczy Gábor, „ „ „	1 „
Összesen	81 „

A professorok s tisztviselők okt. 4-ről kelt leveleik kíséretében terjeszték fel e candidatiot, kérésén egyuttal a főconsistoriumot, hogy első sorban Incze Istvánt fogadja el, vagy ha ez nem lehetséges Incze Mihályra adja szavazatát.

De ugyanazon napról keltezve br. Wesselényi Ferencz főgondnok is irt levelet a főconsistoriumhoz, azt véleményezvén, hogy jobb lesz, ha Incze István Márosvásárhelyt marad s Kolozsvárra Ormányi Márton, szigeti prof. választatik.

Végül a kolozsvári collegium primariusainak neve alatt is került egy datum nélküli levél a főconsistorium elé, melyben jelzik az illetők, hogy a megejtett candidatio erőszakolva hajtattott végre, a mennyiben igen sokan azok közül, kik Incze Mi-

*) Ez érdekes részletet dr. Török István a kolozsvári ev. ref. collegium újabb megírásával foglalkozik, volt szives átengedni lapunknak közlés végett.

hályra szavaztak, büntetéstől való félelemből tették s kéri a főconsistoriumot, hogy ne döntsön Inceze Mihály javára.

Ezek felolvasása után élénk vita támadott a főconsistoriumban s végre a következő határozat mondott ki:

Habár ki is derült a főcons. előtt, hogy a minapi candidatio nem azon törvények szerint történt, melyeket ily körülmények között szoktak alkalmazni s megtehetné a főcons., hogy ex suprema sua autoritate praescindálván az következő bajoskodástól ezuttal is a tudvalevő Vacantiara Professort denominálna, de hogy ebben az ifjúságnak szomorítottása eltávoztassék s egyebek között a szép harmonia ezután is observáltassék 3 subjectumot specificat t. i. Szigeti Gy. Sámuel, Losonci Gábor és Pataki Sámuel. Együttal rendel, hogy a curatores jelenetében új candidatiot ejtessenek meg a professorok, magok is lelkiismeretesen szavazzanak, az ifjúsággal hasonlóképp szavazzassanak s az eredményt minél hamarabb jelentsék.

1758 decz. 10-én már jelentést tesznek br. Wesselényi Ferencz és br. Korda György főgondnokok a novemb. 25-én ismételt megejtett candidatióról. Ugyanekkor Verestói Gy., Huszti György és Csomós Mihály professorok is jelentik, hogy a candidatio alkalmával beadott szavazatokból

Pataki Sámuel nyert	77 szavazatot
Losonci Gábor	55 „
Szigeti Gy. Sámuel	2 „
Összesen	134 szavazatot.

A fölterjesztők egyhangulag Pataki Sámuel ajánlják. Erre a főconsistorium maga is Patakihoz járult szavazatával s öt megerősítvén, a collegium elöljáróit utasította, hogy a külföldön időző Patakit hívja haza, tanszékének elfoglalására.

Többi collegiumainkban is belészólhatott a felnőtt ifjúság a tanárválasztásba. Így pld. 1756. márcz. 25-dikén a főconsistorium a marosvásárhelyi ifjúság kérésére hajolva, megváltoztatja előbbi határozatát s Inceze Istvánt átteszi a theologia tanítására, helyére pedig az akadémián időző Benkő Mihályt jelöli ki.

Nagy-Enyeden 1767-ben Tőke István nyugalomba lépven, a főconsistorok Kovács József udvarhelyi tanárt akarták helyébe tenni, de mivel nem voltak tisztában sem az udvarhelyi, sem az enyedi ifjúság hangulata felől, csak a következő kikötés mellett adtak engedélyt a candidatióra: „A candidatio ugyan modo solito megengedtetik ea tamen expressa lege, hogy Tiszt. Kovács József uram egy vagy más factiok miatt ki ne maradjon.“

Ezek mellett azt is látjuk, hogy a főconsistorium megunta az ifjúság beavatkozását s némelykor korlátok közé is szorította. Pld. Huszti Körösi József udvarhelyi tanár halála után, midőn az algondnokok zúgolódó fölterjesztést tettek azért, hogy a főconsistorium nem kérdezte meg őket az új tanár iránt; az ifjúság pedig nem akarta elfogadni a főcons. által M.-Vásárhelyről áttett Inceze Istvánt: a főconsist. értésére adta az algondnokoknak, hogy nem szokás tőlök kérni véleményt s ne zúgolódjanak, se az ifjúságot ne izgassák, mert a mint nem rég néhány (26 togatust 1762-ben nem tudom miért) ifjat kizárt a collegiumokból, úgy néhány hivatalostól is meg tudja menteni magát, ha nem engedelmességek; az ifjúságnak pedig azt írta, hogy csak nyugodjék meg az ő gondoskodásán.

Az ifjúság nagyon féltékeny szokott lenni jogaira, jól is teszi, de a mily féltékeny, ép oly könnyen is fölingerelhető s fölhasználható. A fennebb említett esetekben is aligha nem vezető kezek működtek, de már abban, melyet most akarok elbe-

szélni, bizonyos az érdekelt prof. beavatkozása. 1767 febr. 15-én gr. Teleki László szoba hozta a főconsistoriumban, hogy Szathmári P. Mihályt professori székbe, pld. Kolozsvárt Huszti helyébe keltsék tenni, kit öregsége s mell-betegsége miatt nyugalomba lehetne helyezni. El is határozták ez ügy előkészítését, de nagy vihart idéztek elő az ifjúság között, mert ez, értesülvén a főcons. szándékáról, 125 szavazatot gyűjtött össze Huszti György érdekében s két képviselője által nyújtotta be levelét a főconsistoriumhoz, hogy Huszti ne mozdítsassék el állásáról. A főconsistorium apprehensioját fejezte ki mind a professoratus, mind a curatoratus iránt, hogy a gondviselésök alatti intézetben ily illetlen dolog történhetett s a mozgalom vezetőinek megbüntetését kívánta.

Ha csak az ifjúság ekkori magaviseletéről akarnék szólni, befejezhetném azzal, hogy bocsánatot kért és nyert a főconsistoriumtól, de mivel Huszti álláspontját is óhajtom jelezni, legyen szabad fölemlítenem 1767. márcz. 18-ról keltezett levelét, mely mig egyfelől személyes, másfelől közérdekű is. Huszti maga nem akart nyugalomba lépni s az ifjúság folyamodása és azután, hogy gr. Teleki Sámuel levelet intézett hozzá a nyugalomba lépés iránt: a főconsistorium előtt hosszú levélben fejtegeté, mily confusio esett, midőn oly híreket kellett hallania, hogy szolgálataira nincs ereje. „A jövő September elein három esztendeje lésem — írja levelében — hogy Excellentiatok Nagtök kegyes Gratiájokból Theologica functionhoz kezdetem, magamnak éjjeli nappali fáradsággal egész Theologicum Systemat irtam és most Pünköstre az egész Theologiat el is végzem. Néh. Tiszt. Tsepregi Uram 18. Esztendők alatt ment által csak egyszer a Theologian. Néhai Tiszt. Püspök Verestói Uram hat Esztendeig tanítá, de bizony hatod Részére sem ment a Theologianak; én pedig harmad, fél Esztendő alatt, Isten segedelmeből, egészen bevégeztem. Ennek utána pedig minden Esztendőben, Systemam készen lévén, egyszer elvégeztem.“ Hivatalában megtartását kéri 1-ször azért, hogy kegyere lehessen; 2. hogy portio alá, quartelytartás, biró, tizedes pálczája alá ne vettessék, város dolgára, út, gát stb. csinálására ne hajlassék. A mit Huszti Csepregi tanításbeli hanyagsáról irt — fájdalom — igaz volt; sok adat van kezeim közt erre, de bármily pontos szolgálatra ígérkezett is Huszti, a dolog vége az lett, hogy belátta helyzete tartáhatatlanságát s máj. 27-én váratlanul lemondott. „Megvallom Mltgos Főconsistorium! — írja bucsuzó levelében — inkább választottam volna az Halált, mint ezt.“

Ezekben akarom feltüntetni a mult századi tanárválasztás módozatát s némileg azon viszonyt, melyben a tanárok állottak előjáróikkal s az ifjúsággal. De még egy pár szót kell szólanom a tanárok helyzetéről.

1751-ben a főconsistorium előbbi és régi jó intézkedésekre hivatkozva elrendeli, hogy a tanárok évenként, jul. 2-án bucsubeszédet tartanak a curatores és ifjúság előtt, s ha évi működésökkel curatores és ifjúság meg voltak elégedve, megmarasztalták a jövő évre is. Ez volt a híres tanármarasztalás, mely szakított mása a papmarasztalásnak. A tanár állása tehát egyenesen a curatores és ifjúság tetszésétől függött. Egyébiránt volt a professorokra nézve lealázóbb korlátozás is. Pld. 1749-ben megrendeltetik a maros-vásárhelyieknek, hogy a nagy-enyediek példájára „a sallaristák és azok között a professorok is angariatim fizetessenek ki, ily módon: hogy expleto Termino, producallyanak mind az ifjúság, mind a Loci Miniszterektől (pa-

poktól) Testimoniumot de diligentia et fructuositate, az első Curatores is Comperiálván industriájokat, assignállya, különben nem.“ Bizony nem irigylésre méltó helyzet! Mikor változtatták meg e visszasízelési rendszert, mikor állandósították a tanári állás — adatok hiányában — nem tudom megmondani, de valószínűnek tartom, hogy még e század folyamán megtörtént.

Megint az új országház góthikájáról.

Válasz a „Szelid polémia“ irójának.

Bartha Miklós meg van győződve, hogy a góthika kérdésében mellette van az igazság, mellettem a többség. Rendkívül kényelmetlenül érzem magamat e szokatlan helyzetben, hogy én az igazság „mocsoktalan“ lovagjának évszázak multán álarozos vitéze, a többséggel léptem

frigyre az igazság ellen. „Illik hozzám rettenetes“, hogy a góthikáért harcoljak, mert hiszen Bayard idejében a góthika másod virágzásának emlékei tündököltek Közép-Európa országaiban; de az már csak nem illik, hogy az üldözött széptani igazságot cserben hagyjam és a főurak és főpapok legiojával szövetkezzem ellene. Bartha Miklós barátom levele, melynek lapunk szerkesztője elég udvarias volt tért nyitni, nyugtalanná tett. Elolvastam újból cikkemet, el kétszer is a polemikus levelet, melynek szellemes elegantiája megejté a lelket és, syren hangokkal csábítja az „üldözött“ aesthesis mellett sikra szállnia. Csakhogy bizony a meg nem nyugtatott honatya még jobban megerősített meggyőződésében. Megerősített ép az által, mert e kérdés lényegét bámulatos ügyességgel kikerüli. Szerencsémre a főrendiház legutóbbi tanácskozásai alkalmával mondott két beszéd: az Ipolyi Arnoldé és a Schlauch Lőrinczé váratlan subsidiumot hozott.

Ha haboztam volna is a góthikáról ez előtt két héttel írott felfogásomnak helyes volta felől, Ipolyi mély tudományu fejtegetése még jobban meggyőzött. Mi az alapkérdés? A góthika ellentétben áll-e egy oly eszme symbolikus kifejezésével, melyen a magyar alkotmány ezer éves multja, melyben az ősi hazából hozott szabadság szellemében alkotott intézmények a keresztyén kultúra formái által nyertek polgárosodott alakzatot? Igen vagy nem? Ha a góth izlés nem ellentéte a szabadságnak, sőt mint cikkemben irtam „az akkori értelmi és erkölcsi hangulattal forradalmi ellentétben állt és az individualis isten fogalom szárnyalását fejezte ki,“ ha román gondolat s csak „a german szellem mélysege, szövevényes gondolatvilága fejleszté ki és hajtá tul az észszerű korlátokon“; ha, mint Ipolyi Arnold mondá beszédében „a góth építészlet e neme a feudalismus elleni visszahatásnak köszöni egyik lendületét, midőn a városok polgári szabadságai s alkotmányaik kivívásával utalva lőnek közgyülekezési, tanácskozási, választási termek és csarnokok alkotására“; ha nem az üldözött, nem a zaklatott egyház nyomott hangulatát fejezte ki a népvándorlás által hátrahagyott romok közül kiemelkedő román egyház módjára, mely hazánkban is szép és részben önálló virágzásra emelkedett az Árpádok alatt; ha az ecclesia triumphans önérzete, térítő szenvedélye szabta óriásra az üdvözítő egyház hajóját ábrázoló góth templomot, mely ragyogott, tündökölt magas csúcsives ablakjaival és az üvegfestés által ábrázolt jelenetek csak a keresztyén martyrologia borongó fátyolát takarta a

I évfolyam.

végeletlen nyugtalanul kereső lélek öröme és diadal hymnusz által elragadtatott áhítatára; ha Bartha Miklós chablonszerű felfogása a görög és keresztény művészet közti ellentétre nézve a műtörténet konkrét tényei által nem nyernek teljes igazolást: akkor épen nincs megczáfolva állításom, mely kimondá, hogy „a magyar parlament ház egy ezer éves alkotmány symboluma” és így az építészeti irányok közül a góthikában harmonikus kifejezést találhat.

Bartha Miklós örömmel konstatálja, hogy a fődologra nézve egyetértünk, mert így írtam: „a nyílt felfogás, előítéletelenség nélkül arányt és törvényt kereső törekvés egészen más, mint a góth épület csarnokaiban kielégítetlen sovárgástól merengő hangulat”; pedig e passus az ellenvetések közt fordul elő, melyre nézve megnyugtatót nyújtani volt egyetlen nagyra vágyásom. Ezzel szemben felhozám, hogy „a magyar alkotmány teljességet a keresztény korszakban nyert: ennek kedvelt symboluma a góth épület.” Bartha az építészeti szépről alkotott felfogásomat, mely szerint „az építészet nem a jelen, nem a jövő művészete, hanem a múlt symboluma” olyannak tartja, mely „kétségbeesetten várakozik a bizonyításra.” Ez nem várakozik oly kétségbeesetten a bizonyításra, mint azon mivelődés-történeti képtelenség, mely a góth stílt létrehozó korszakot úgy tünteti fel, mint a mely „aesthetakát nevelt, oszlopszettekkel gazdagította a történelmet” és a mely görög pantheismusról beszél, mit hajlandó vagyok sajtóhibának venni. Csak hogy a 11-14 évszázak szelleme nagyon különbözött a 4-5-ik század sötét korának szellemétől: előbb a basilica, azután a román stílus és csak akkor emelkedett uralomra a góth, midőn a szent föld birtoka az üdv birtokában levő egyházat óriás spiritualis hatalommá emelte, mely a világi uralom felé nyújtá ki kezét és az investitúra kérdéséért sikra szállott IV. Henriket szörvesuhában vezekelteté. Ez: kifelé sovárgás szelleme-e? A siron tuli üdvösség kalcsa a pápa kezébe került: ez egyházi hatalommal szemben a german individualis szabadság föltámad, a polgár osztály sikra kel, az a szellem, mely később Luthert szülte: és születik az az elitelt góth izlés. De tudom én, hogy Bartha csak a vallásos sovárgást akarta érteni, mely templom építésére ihletést ad, de nem profan alkotására való. De uram isten, a vallásos kultura műformái nem szentelhetik-e meg a mi emlékezetünket?

De ne kerülgessem a kérdést, Barthát élesebb elmének ismerem, semhogy kibuvhassam az ő czáfólo megjegyzése elől, mely szerint „az építészet a korszak szellemnek, a nép egyéniségének és a szükségletnek kifejező művészete.” És jól is tette volna, ha megáll és nem nyul bele a műtörténetbe, mert itt elköveti azt a tévedést, melyet a góth izlés történelmi feltüntetésénél igyekeztem kimutatni. Ugyanis akropoliszt akar teremteni Budán és a királyi várhegy másik sarkán akarna ő görög stílusban korinthusi oszlopsorok fenséges rendszerével alkotott országházat. Hát ugyan mi volna egymással nagyobb műtörténeti ellentétben, mint felteszem egy parthenon és egy renaissance stílus királyi várpalota: mi összefüggésben volna ez „a nép egyéniségé”-vel? Ép itt a bökkenő. A magyar klasszicizmus korán lehullt virága után kifejlődött valódi nemzeti költészet mégis csak inkább romantikus, pedig Bartha szerint „a mi egyenes és vadregényességre nem hajló nemzeti jellemünkkel kivrívó ellentétben áll a german szellem szövevényes gondolatvilága.”

A mai korszak a nemzeti egyéniség

pregnans érvényesülésére irányul: a klasszicizmus egyetemessége mint talál ezzel?

Hogyan lehetne építészeti forma megállapodott szellem nélkül? A korszak pedig él és hat, fejlődik szüntelenül. Benne élünk, vagyunk és mozgunk: miként állandosíthatjuk, miként rögzíthetjük? Ha a besztercze-bányai tudós püspök azon nagyszabású beszéde, melylyel a közép-művészeti társulat tavaszi gyűlését megnyitá, tul ment követelésében, mikor még a magyar operaháznál is kifogásolta, hogy Lotz, Than, Vastagh, Keleti stb. miért használnak görög mythikus motívumokat a dalszínház menyezetének, lépcső-házának, foyerjának díszítésére, mert a zene internationalisabb művészet, népies rythmusu alkotás mellett is, mint bármely más: azonban a magyar alkotmány bástyaszerű védfalai közt az építészeti symbolum jobban érvényesül és a korszak szellem is kielégítést nyerhet.

Nem vette figyelembe Bartha Miklós felszólalásom e passusát: „A történelmi Magyarország nem szorítható egy góth épületbe, de bizony a renaissance nivellirozó hatását sem szereti.” Igaz, hogy Bartha ó-görög izlésről beszél; de bizony nem is fejezi ki az a „nép egyéniség”-et. Legszembeszökőbb ellentét az osztrák parlament ház és a tervezett magyar parlamentház közt van: nem jellemzően fejezi-e ki az osztrák és magyar alkotmány közti ellentétet: az egyik alkotás, a másik fejlődés; az egyik octroy, a másik kivívott szabadság jelképe.

A bécsi városház és a tervezett magyar parlamentház góthikája nem mondanak ellen. De hát a városi életnek nem volt-e Bécsben százados múltja, fejlődése?

A Dunaparttra tett megjegyzéseimet Bartha Miklós nem vette kellő figyelembe, holott sokat, de sokat nyom a latban, hogy domb nem képzelhető a Duna mellett, pedig a ténylegesen felhasználás alatt álló hely tekintetbe veendő. A festvényekre tettem megjegyzést, hogy stíluszerűbb, a mi történelmi multunkat ábrázoló festvényeknek a góthikus ornamentikával épített országház, mely a kupola, mansard stb. vegyítésével elveszti tisztán góthikus jellegét ép a „szükséglet” miatt, melynek kifejezését tekinti a „Széled polemia” írója az építészet egyik feladatául.

Az pedig, hogy az új országház terve szerinti góth izlésű épület — mert horizontalis fekvésű góthika — „úgy elterül, mint egy palacsinta” — jóízű tréfa lehet, de a valónak nem felel meg. Igen is a víz mellett szabadon kiemelkedő góth épület imponálni fog; már pedig az építészet imponálni van hivatva, kivált ha a magyar alkotmány erejét fejezi ki, melynek fölnyét uralja minden igazán érző honfi keble.

Az ily tréfás állításokra, hogy „az üvegfestészet . . . bábjáték”; a tervezett épületben „kupola is lesz, mansard is lesz, talán még fodrász műhely is . . .” tudnék én is tréfálni, de komolyan felelni nem. A „fodrász műhely” semmi esetre nem fölösleges bizonyos bevett nézetek czopfjának lemetzésére, mely malitiosus megjegyzésért bocsánatot kér a főrendiház szavazata folytán még nagyobb arrogantiára vetemedett

BAYARD.

AZ ERDELYI MUZEUM-EGYLET

bölcselet-, nyelv- és tört. tudományi szakosztálya.

A május 17-én tartott rendes havi szakosztályi ülés kiválóbb pontját Hegedüs István ref. gymn. igazgatótanár felolvasása tette „Bánk Bán jelleméről”, melyben felolvasó dr. Ferenczi Zoltánnak szintén a szakosztályban ugyan e tárgyról felolvasott értekezésének azon alaptételét bírálja, mely szerint Bánk Bán írója kivált Hamlet előképére teremté Bánk Bán jellemének beszédeiben, dialogokban nyilvánuló kifejezését; úgy cselekszik, mint Bánk: hirtelen, hevesen; úgy beszél, mint Hamlet: aggódva és tépelődve. Részletesen kitér Bánk és Hamlet közötti ellentéteket, kivált a dramaturgiai ellenmondásokat igyekszik kiegyeztetni és kitérítetni, hogy Bánk Bán azon magasatról, hova műalkotásának alapján Gyulai Pál helyezé, menthetlenül alálkull, halmozzák bár rá a részletek kitűnőségének minden dicséretét, ha maga a jellemalkotást elvétí Katona, már pedig más beszéltetni és másként cselekedtetni oly összhangzatlan eljárás, mely gyenge jellemalkotó képesség, mely mellett a költészet pazar fénye nem segít.

Kiváló súlyt helyez Hegedüs a Bánki sértődés fejtegetésére és e tekintetben Gyulai és Arany kifogásait, (mintha az illető helyen előlegezés volna) ellenesúlyozni törekszik, sőt Bánk Bán compositiójának, legremekebb fogásának mutatja ki, — bőven hivatkozván úgy Shaksperre, mint az antik dráma hasonló eljárására. Lélektani boncolással hatol be az ily helyzet-ironia természetébe és kitéríteti, hogy a jellem-összegének megmagyarázhatatlan mivoltát az ily „előlegezés”-nek jelzett elősejtelve a későbbi fejleményeknek, mint egy hangulat, részvét költés utján érthetőbbé teszi a közönségnek. Alkalmazza Paul Janet egy értekezésének egy pár tételét, melyet a drámai szenvedélyek gépezetének fejtegetése közben állít föl és Bánk Bánnál Izidora és Biberach alakjaiban találja föl az indulat-beesempészést, mely a Bánki sértődést előidézi.

Hamlet módszerét, a mint az igazságot nyomozza, szintén szembe állítja Bánkéval, ki eltéved igazságnomozó szenvedélyében, míg Hamlet megtalálja az igazságot. Hegedüs Bánk életben maradásának okát is fölvette fejtegetésébe, melyet Bánk Bán compositiójában szintén lényeges mozzanatoknak igyekszik feltüntetni.

Végkövetkezményében oda megy ki Hegedüs okoskodása, hogy dr. Ferenczi által föltalálni vélt utánzat egyáltalán nem oly természetű, mely különbözzék bármely oly utánzástól, melyet a legnagyobb költők szelében elkövetnek.

Miután elhangzottak az éljenzések, melyekkel a szép számban megjelent tagok a mély lélektani és aesthetikai fejtegetésekben gazdag felolvasást fogadták, dr. Ferenczi Zoltán emelt szót annak idején felolvasott „Észrevételei” védelmére, szabatos előadásban hozva fel újabb érveket azon felfogás mellett, melyet itéletünk szerint szintén mélyreható kutatásai és éles elméjű fejtegetései alapján ösmeretes értekezésében Bánk-Bán jelleméről alkotott. Az érdekes vita végén azonban mindkét fél megmaradt álláspontján s így a közönségnek marad fenn a döntés, midőn Hegedüs felolvasása meg fog jelenni a szakosztály kiadványaiban.

Hegedüs felolvasását megelőzőleg egyik vidéki tag G. Mihálycz Ödön főgymn. tanár értekezését mutatta be a titkár. Értekező Ciceronak „De Officiis” című munkáját ismertette irodalomtörténeti szempontból; kiemelte azon páratlan tehetségét, melylyel Cicero a görög bölcseleti eszméket oly könnyedén, annyi sikerrel birta átültetni nemzete irodalmába; jelezte, hogy a nagy szónok magasabb szempontból mivelt a philosophiát, mint honfitársai általában, majd rátért annak a meghatározására, hogy a kérdéses mű mikor keletkezett; foglalkozott azon írőkkel, kiket Cicero követett műve megírásánál, végre fejtegeti, hogy az író mennyiben felelt meg feladatának, melyet maga elé tűzött.

E közben nagyon előre haladván az idő, a tárgyszorozat harmadik pontja a következő ülésre maradt.

„M. P.”

KÜLÖNFÉLEK.

Kolozvárt, 1884. május 24.

— SZÍNHÁZ. Mióta az új társulat elkezdte működését premier — premier előadást ér; az igazgatóság, úgy látszik, így akarja pótolni a színház iránti vonzerőt, mely vonzerő e gyengébb társulat által némileg veszített értékéből. S ez helyesen van így, mert több élvezetet nyújt egy kevésbé jó társulattól egy szindarabnak először előadása, mint egy színmű ismétlése valamivel jobb színészek által. A múlt héten színházunknál két új darabot mutattak be. A „Csókon szerzett véglegény”- és „Olgá”-t. Az elsőnek legelső előadása képezte a nyári színidény első előadását. Bohóságnak nevezi szerzője, Szigeti József e darabot s ez elnevezés egyuttal beillenék mintegy kritikának is. Bohóság, melynek más, magasabb igényei nincsenek, minthogy három felvonáson keresztül jó kedélyben tartja hallgatóit. Különbözik úgy tudjuk, hogy Szigeti nem jó szindarabot, hanem egy jó szerepet akart írni, s e czélját el is érte, mert írt egy gyenge darabot, de e gyenge darabban teremtett egy kitünő szerepet, t. i. az Ábray Irénét. Meséjének vázlata különben a következő: Csontai Lőrincz unokaöccse Béla szereti Ábray Irén színésznőt; de Csontai előítélettel lévén a színésznők iránt, nem akar beleegyezni e házasságba. Végre a következő bohó fogadást teszik fel: hogy ha Irén annyira meg tudja szeretetni magát Csontai Lőrincz előtt, hogy ez hatszor megcsókolja, akkor a nagybácsi köteles lesz áldását adni a csókon szerzett véglegényre és menyasszonyára; meg lévén engedve, hogy Irén bármily alakban jelenhessen meg, ki ez engedélyt fel is használja s színésznői tehetségének érvényesítésével majd mint epret áruló paraszt menyecske, majd mint tót fiú; később mint handlérozó zsidó gyerek, kártyavető cigány né s végül mint hárfás leány jelenik meg a gyantlan Csontai előtt s élelmes fuffanggal a véglegényt szerző hat csókot megkapván, a nagybácsit felvilágosítják, ki aztán, bár sanjuru képpel, de a fogadás értelmében, kénytelen az egymást szeretőket megáldani. Hát ez bizony gyenge mese, hanem egy néhány mulatságos epizodszzerű jelenettel kibővítve, egy néhány jó élelmezéssel élénkítve s a már említett Ábray Irén főalaknak eredeti szereplése nem egyszer nevetettik meg a közönséget. Irént Hatvaniné személyesítette. Kétségkívül e szerep nem kis mértékben teszi próbára személyesítőjének alakító képességét, de Hatvaniné e próbát sikeresen állta ki. Leginkább, mint epret áruló menyecske és mint kártyavető cigány né tetszett; a közönség nem is fukarkodott a tapssal s több dalát újráták meg. A többi szereplők közül meg kell még említenünk Szentgyörgyit, ki szerző mulasztását hozván helyre, ugyanis Csontai Lőrinczet egy pompás alakká dolgozta ki. A másik premier előadásaként e hó 21-én ifj. Ábrányi Kornél legújabb darabja: „Olgá” került színre. A darab hatása leginkább érdekfeszítő meséje és szép nyelvzetében rejlik; legnagyobb hibája, mitől különben egy regény-dráma sem ment, hogy nem a jellemek teremtik a helyzetet, hanem mintegy a meséhez viszonyulnak az egyes szereplők jellemei. Igaz, hogy „Olgá” nem regény után van írva, hanem azért lényegileg a „regény-dráma” jelző reá is talál, mert egy regény tárgyat dolgozott fel a szerző. E regény tárgyat, illetőleg e színmű meséjét az alkalommal térszűke miatt nem mondhatjuk el, s így azt csakis a szerző intencziójának megértése czéljából a következőkben jelez-zük. Főszemélyek: férj, nő, szerető. A személyek egymás közti viszonya: a nő nem szereti férjét. Megoldás: a nő, mielőtt megbukna, felismeri, hogy férje menyével magasabban áll, mint szeretője s ezért hű marad férjéhez. Természetesen, hogy szerző a darab intencziójának érvényre emeléséért egy, bár érdekes, de a véletlen által nagyon is befolyásolt mesét dolgoz fel, miben aztán a mellékszereplőknek egy egész serege is részt vesz. A mi az előadást illeti, az egyike volt a legjobbaknak. A czimszerepet Medgyaszay Evelin játszta. Medgyaszay minden újabb felléptével szép tehetségének egy újabb tanujelét adja s így minden újabb felléptével többet hódít meg a közönség szeretetéből. Nem egy hatóság jelenetét tapsolták meg élénken. Vedres Gy. ezuttal sokkal előnyösebben mutatta be magát, mint a „Vasgyáros” előadása alkalmával. A többi szereplők is mindent elkövettek, hogy a szép számmal egybegyűlt közönség e premier-előadást minél nagyobb okban élvezhesse.

— LÖNHART PÜSPÖK KOLOZSVÁRT. Lönhart erdélyi kath. püspök a bérmálás szentségének kiszolgáltatása végett szerdán délután Kolozsvárra érkezett. Az érdemes egyházi férfi fogadtatására fényes küldöttségek vonultak ki elébe a feleki úton: A kolozsvári róm. kath. hölgyek küldöttsége, élén Gyarmathy Miklósné urasszonyal s egy másik Groisz Gusztáv vezetése alatt. Este a róm. kath. főgymnasium ifjúsága fáklyás menettel tisztelte meg a püspök urat. Csütörtökön délelőtt pedig megkezdődött a főtéri templomban a bérmálás szertartása, melyben, miután hét év óta nem osztatott ki Kolozsvárt, 1315-ön részestek. Ugyanez nap este 8 fogású fényes bankette rendeztetett Lönhart püspök tiszteletére, ki pénteken reggel utazott Gy.-Fehérvárra vissza.

— GABÁNYI ÁRPÁDOT a budapesti nemzeti színház tagját s lapunk munkatársát súlyos csapás érte. Édes atya Gabányi József a napokban meghalt. Béke poraira!

— A KOLOZSVÁRI M. K. állami tanítóképezde önképzőköré által 1884. május 25-én (vasárnap) a tanítóképezde helyiségében (Eperjes utca) délután 1/2 4 órakor önképzőköri záró ünnepélyt tart, melynek műsorozata a következő: 1. Ima. Templomi karének Volkmanutól, éneklő a képezdei dalkör, orgonán kíséri Tóth Károly IV. oszt. növendék. 2. Titkári jelentés, összeállította és felolvassa Gelei Vilmos IV. osztálybeli növendék. 3. Duett, a) Veidttől, b) Danclától. Játsszák 1-ső hegedűn: Bardócz P., Gelei V., Hartly I., Kovács F., Kovács S., Mező D., Móríc F., Simonfi J., Szalács L., Tóth K. IV. oszt., Kis S., Klis L., Kolumbán K., Kovács N., Májai G. III. oszt. Fellner I., Lucs F. II. oszt. növ. 2-ik hegedűn: Bartha Gy., Csizmadia L., Gyulai F. IV. oszt., növ., Bácsi Fr., Járai M., Strócz L. III. oszt. növ., Ambrus M., Benedek J., Csizsár S., Lukács F., Máthé J., Szentgyörgyi D., II. oszt. növ., Cseh E., Gáspár Gy. I. oszt. növ. Zongorán Kíséri Fekete A. IV. oszt. növendék. 4. Népdalok, Lányi Ernőtől, éneklő Csizmadia László, zongorán kíséri Hartly János IV. oszt. növendék. 5. Szavaltat Ambrus Mózes II. oszt. növ. által. 6. Munkások kara, „Vörös sapkás” cz. dalműből Boieldier-től és kardal, „Preciosa” cz. dalműből Webertől, éneklő a képezdei dalkör. 7. Quartett, a) Moderato a „Varázssip” cz. dalműből, b) Menuett az „Es-dur Symphoniából” Mozarttól, 5 hegedűre alkalmazva Zangertől, játsszik a 3-ik szám alatt megnevezett növendékek. 8. Népdalfűzér, Lányi Ernőtől, éneklő a képezdei dalkör. 9. Részletek „Ördög Róbert” cz. dalműből Mayerbeertől, zongorára alkalmazta Burgmüller, játssza Hartly János IV. oszt. növendék. 10. Szavaltat Csizmadia László IV. oszt. növ. által. 11. Szerettek... dal Engeszszér M.-től, éneklő a képezdei dalkörnek 26 tagja. 12. Rákóczi induló, hegedűn játsszák: Gelei V., Kovács F., Kovács S., Móríc F., Simonfi J., Kis S., Klis L., Kolumbán K., Kovács N., Májai G., Csizsár S., Fellner I., Lucs F., Máthé J., zongorán 4 kézre alkalmazva Poor Vilmostól, játsszák Hartly J. és Bardócz P. növendékek.

— KEGYELET. A budai honvédsírokat ez évben is szokott kegyelettel látogatta meg az ifjuság és régi honvédek. Öt órakor indult meg a menet a Horváthkertetől Tisza László, Fornszeck Sándor, Mikár Zsigmond, Dobos József urakkal s a budai honvédegyesület választmányával az élén. A síroknál Dóry János a 48—49-ki honvédek, Nagy Sándor honv. miniszter. hivatalnok (Mészáros Lázár unokaöccse) pedig a fiatal-ság nevében mondott dikciót. Az egybegyűlték a himnusz és a szótartó énekelték. Végül V. Kovács József intézett pár szót az ifjusághoz.

— A DEÁK MAUSOLEUM már teljesen elkészült. A bizottság részletesen megtekintvén az épületet, konstata, hogy a mausoleum kivitele teljesen megfelel az eredetileg megállapított terveknek. A további részletekre nézve a bizottság némi apróbb módosításokat tett; nevezetesen a katalalk-mintát magasnak találván, azt alacsonyabbra vette, oly módon, hogy három lépcső helyett csak kettőn fog állani, mi által a katalalk felső része épen a szem nagaszatára szállítatik alá. A katalalkot nem érczből, hanem márványból fogják készíteni s előlapjára Deák domborművü arcképe jön. Azt a korábban felvetett eszmét, hogy a katalalkot az ország összes megyéinek czimerei díszítsék, a bizottság teljesen elejtette. A bejárattal s a felállított katalalkkal szemben levő fülkébe két lépcső magasságban egy kis oltár jó, míg a katalalktól jobbra és balra eső fülkébe ülőpadak lesznek alkalmazva. Megvizsgálta a

bizottság a kiadásokat is s azokat helyesnek és rendben levőknek találta. Végül Ipolyi elnök bemutatta még a menyezetnek azt a részét, a hova a freskók fognak jönni.

— UDVARI GYÁSZ. Szász-Koburg Lipót herceg f. hó 21-én meghalt. A herceg huzamosabb ideig betegeskedett, míg végre a napokban állapotában oly nagymérvű hanyatlás állott be, hogy biztosan vár-ták halálát. Lipót herceg 1824-ben január 31-kén született, morganatikus házasságban élt Ruttenstein Teréz bárónővel. Az osztrák-magyar hadseregben vezér-őrnagyit tisztet viselt. Bécsben általánosan ismert és kedvelt személyiség volt. A művészetnek nagy kedvelője és pártolója volt, ép úgy, mint a tudományoknak s művészi körökben különösen kedvelték és tisztelték. A meghalt Koburg Ágost hercegnek — ki tudva-levőleg az osztrák művészegyesület elnöke volt — testvére volt s nagybátyja Koburg Fülöp hercegnek, ki Luiza hercegnőt, Stefania trónörökös nővérét, vette nőül. Az elhunyt hercegnek egy másik testvére volt, Ferdinánd, a portugál király. A Koburg-család nagy kiterjedésénél fogva a legtöbb uralkodóházzal többé-kevésbé közeli rokonságban állott.

— AZ ANGOL TRÓNÖRÖKÖS MUNKÁCSY MIHÁLY-nál. A walesi herceg közelebből tudósította Munkácsyt, hogy szeretné megtekinteni a mester legújabb remekét s nagyon szeretné, ha kalauzólná. Munkácsy, bár nem egészen jól érezte magát, a walesi herceget a Sedelmayer-műgyűjtemény képtárában várta, hol a herceg teljes incognitóban jelent meg titkári kíséretében. A jelenlevő közönségre való tekintetből Munkácsy minden czimezést elkerült a herceggel szemben. Csak nagyon kevesen sejtették, hogy a szőke ur, kinek Munkácsy ékesszólással magyarázgatott, India jövendő császára és Anglia királya. A walesi herceg nagy érdeklődéssel szemlélte a remek képet s azután arra kérte a mestert, hogy a kép legelső metszeteiből küldjön neki egyet, pendantul Pilátushoz. Nagy érdeklődéssel nézte Haynald arcképét is, melyet a mester csak a napokban fejezett be.

— A PÉTERVÁRI NEMZETKÖZI KERTÉSZETI kiállítás f. hó 17-én nyitották meg nagy ünnepélyességek között. Legelső látogató volt a czár nejevel s az egész czári család. A katonai hatóság nagy készséggel engedte át a kiállítás czéljaira a kiállítási épület mellett levő Mihály-manegét. Meglepi itt a nagybárra dekoratív növények gyönyörű összhangja. A manège-ben gyönyörű kioszkok, barlangok, terrarium, aquarium, hidak vannak. Legnagyobb érdeklődést az egész kiállítás a japáni osztály kelt. Itt is legkülönb a Patatsz-basszios Tukot ur gyűjteményes kiállítása, mely páratlan példányokat mutathat föl a maga nemében. Vannak itt olyan czitromok, mint egy-egy görögöldy. A Centro da Lavoura e Commercio brazíliai társulat, melynek czélja a brazíliai kávénak teremteni piacot Európában, külön pavillonban brazíliai kávé állított ki, a hol mindjárt meg is pörköltik s meg is főzik e nemes bogyt s kiszolgálják a közönségnek. A kiállított nagy fák közt remek Thuya giganteákat, Charyota urensket, Aréka rubrákat, Chamerops chinensiseket láthat az ember. A jury tagjai már összeültek a díjak szétosztása végett, a tanácskozmány eredménye azonban még nem tetetett közzé. — A pétervári kiállításon Magyarországot dr. Kánitz Ágost kolozsvári egyetemi tanár képviseli.

— NEMZETKÖZI ÖTVÖSMŰ-KIÁLLÍTÁS Nürnbergben. II. Lajos bajor király védnöksége alatt a bajor iparmuzeum 1885-iki évben ötvösmű-kiállítást rendez. Kiállíthatók lesznek: arany- és ezüstművek, ékszerész-munkák, műcsizkek réz-, bronz- és ezüzből, továbbá az ezek készítéséhez szükséges munkaeszközök, készülékek és gépek. Bejelentések ez év decz. 20-ig fogadtatnak el s a kiállításra szánt tárgyakat a jövő év decz. 20-ig kell elküldeni. A tárgyak országuk szerinti csoportokban lesznek kiállítva. Minden kiállító emlékérmét kap Nürnberg városától; azonkívül kiváló munkák az állam részéről arany- és ezüst-érmekkel díjaztatnak. E díjakat nemzetközi bíráló-bizottság ítéli oda. A kiállítás a bajor iparmuzeum kiállítási épületében tartatik.

Tartalom: Korunk árnyképe. Hegedüs István. — Az utolsó Bobori leány. Petelei István. — A távolból. Bartók Lajos. — Szinte feláldozták. Sámi Lászlóné. — Életkép az 1861-ik évből. Jakab Elek. — Hel, a kit szeretsz, meg van az szeretet! Deák Albert. — Tanárválasztás és marasztás. Dr. Török István. — Megint az új országhoz góthikájáról. Bayard. — Az erdélyi Muzeum-egylet bölcsélet-, nyelv- és tört. tudományi szakosztálya. „M. P.” — Tárca: Byron és Augustza. Jancsó Benedek. — Különfélék. —

Nyomatott Stein Jánosnál az ev. ref. kollegiumbetűvel Kolozsvárt.